

WUC

setembre 77 | n° 673 | 30 pts

Comunicació

i

societat

Alegres i oberts

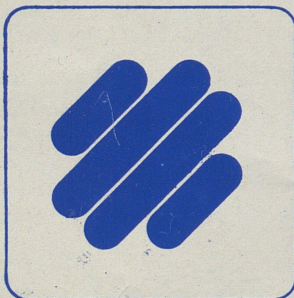

Fa un quant temps que els molins mallorquins ens oferiren el pressagi
d'un bon acolliment...

Però la realitat ha superat totes les nostres previsions.

L'esperit, els costums i el caràcter ens uneixen més enllà del treball.

A Mallorca, ens hi trobem com a casa...

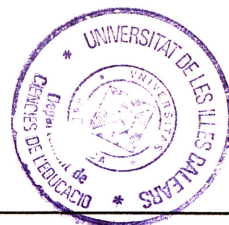

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA
BANC MERCANTIL
DE MANRESA
BANC DE GIRONA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

SETEMBRE 77

LLUC

Revista mensual, n.º 673

Any LVII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors

Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 22 32 99

Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció: Josep M. Llompart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals

Estranger: 350 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 30 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. CC. - Balmes, 39

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

= Sumari =

Pàg.

- Aquest número de setembre és dedicat, com crida la nostra Portada, a **COMUNICACIÓ I SOCIETAT**. Un tema de forta incidència en la vida d'avul, que ha arreplegat diversos estudis del Departament de Pedagogia de la nostra Facultat de Filosofia i Lletres, al qual hem d'agrair la valuosa ajuda que ha fet possible l'edició d'aquest número. No pretenem que els temes hagin estat tractats exhaustivament, però els diferents treballs representen una aproximació vàlida al tema que hem volgut presentar.
- 2 **EDITORIAL: Comunicació i manipulació.**
 - 3 Jaume Sureda estudia, en primer lloc, les relacions entre **Política i comunicació**. Les passades eleccions del 15 de juny en són un bon punt de mira.
 - 5 **Llenguatge i classe social**. Vet aquí una investigació experimental d'Eduard Rigo Carratalà per tal d'acostar-se a la problemàtica psico-social de l'evolució del llenguatge infantil en la societat mallorquina.
 - 8 Un altre article de Jaume Sureda: **Publicitat i ideologia**. Les implicacions que suposa fer publicitat per a vendre els productes. Quina ideologia és a la base d'aquest fenomen, tan propi dels nostres dies?
 - 10 Jaume Oliver: **El sexe: un llenguatge per a la comunicació**. L'autor tracta d'estudiar les incidències de la sexualitat en la persona i la societat, tractant de superar vells tabús per arribar a una vida sexual més personalitzada i joiosa.
 - 12 **Comunicació, premsa local i societat mallorquina**, per Martí March Cerdà. Un repàs a la premsa mallorquina, no sols de Ciutat sinó també dels pobles.
 - 14 **Premsa subterrània 1970-77**, per Antoni Gran.
 - 16 **Una aproximació a la Literatura infantil a les Illes**, per Jaume Garriga.
 - 17 Jaume Bover: **Les revistes escolars (1970-77)**. Una relació interessant de diverses publicacions fetes per mestres i alumnes a les nostres escoles.
 - 18 **La latrina o el departament d'imaginació**. Guillem Beltran ha fet un estudi sobre les pintades a les parets i portes dels excusats de catorze centres d'ensenyança de Ciutat. Aquest estudi segueix la pauta d'altres que s'han fet a diversos indrets i que resulten interessants per saber què pensen i senten lliurement els adolescents; de vegades, com diu l'autor, ens fan esclatar de rialles, de vegades ens poden llevar hores de dormir.
 - 23 **L'ESGLÉSIA NOSTRA**. Manuel Bauçà ressegueix la història del **Centre d'estudis teològics de Mallorca**, que dins el passat més recent ocupa un lloc important en l'Església mallorquina. Escriu també sobre les tasques, els projectes i les perspectives de futur.
 - 25 **ART. La Fotografia a Mallorca. Els Duran**. Un altre aspecte de l'art a Mallorca és el de la fotografia. «Crònica de Tres» ençata aquest mes el tema amb una conversa amb M.A. Salas, viuda de Joan Duran.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARNS

5104063977

COMUNICACIÓ I MANIPULACIÓ

editorial

Amb freqüència, ens referim al problema dels mitjans de comunicació, perquè pressentim el perill que, manipulats com estan, i en mans de les classes en el poder, són utilitzats en contra de la voluntat del poble. Qui tengui la premsa en les seves mans, s'ha dit i repetit, serà l'amo; perquè només hi ha dues maneres de forçar la conducta humana: la violència i la comunicació. I encara està per discutir fins a quin punt la comunicació humana —tal com és dóna—, no és també una violència, subtil si voleu, però que obliga també, i torç les voluntats.

Tot és, però, comunicació. Comunicam un missatge determinat amb el nostre vestit, amb el nostre pentinat, amb la nostra gesticulació. No pot dubtar-se que tota activitat humana és sempre comunicativa, que ens mostra el punt des del qual s'ha partit, una determinada concepció del món i una escala de valors. ¿Qui no seria capaç de veure allò que s'amaga rera les construccions mastodòntiques de la vorera del mar? L'arquitectura és també comunicació, com ho és el cinema, com ho és tot allò que procedeix de l'home.

Per això mateix, és realment impossible comprendre en un sol número de la nostra re-

vista l'amplitud d'un tema tan vast. Voldríem, aquí, deixar testimoni de la preocupació viva que sentim vers un problema que implica tants de factors sociològics. Creim que els mitjans de comunicació transmeten esquemes comportamentals i interpretatius de la realitat i ens obliguen a acceptar aquelles interpretacions que volen que acceptem els que dominen aquells mitjans. I és per això, que postulam, avui, des d'aquestes pàgines, per una comunicació crítica. Perquè sabem que tota comunicació massiva —i la propaganda política durant les passades eleccions n'és una mostra ben clara— esborra la personalitat del poble i ens aboca cap a una condició d'inferioritat, aixecam la veu amb la intenció de proposar aquest home crític que hauria d'estar en la base de tota activitat humana. Cal, també —i els moviments subterranis ho saben amb certesa—, aprofitar els sistemes de comunicació que el poble ha creat.

Cal, finalment, donar les gràcies al Departament de Pedagogia de la nostra Facultat de Filosofia i Lletres que ha tingut dins les seves mans la planificació i coordinació dels treballs que tenim la satisfacció d'oferir a la consideració dels nostres lectors.

ge. Són aquests continguts els que escapen als partits (segons quins partits) i on el control empresarial o estatal més pot manipular les diverses opcions. En el cas concret de les Illes crec que s'hauria d'apuntar per aquí per entendre algun dels fracassos. La importància d'aquesta «informació» és tan substancial que fins i tot s'han utilitzat suports propagandístics-publicitaris per contrarestar la imatge donada per aquest mitjans. El cas més patètic sigui probablement el del PSP. Partit —ens diuen els missatges dels mitjans— d'èlite, intel·lectuals, sense base. Aquest partit, a les seves valles, va col·locar la imatge del professor Tierno envoltat de treballadors manuals. Crec que això no és gens accidental. També podríem parlar dels esforços propagandístics de Alianza Popular. El mal d'aquest partit és que l'aureola que tenien els seus homes no era tant fruit dels mitjans com de la memòria del poble. I això sí que no es va poder canviar.

En el cas concret de la nostra província —sí província per sufragi universal i televisiu— els diversos partits utilitzaren els secretaris generals per donar imatge als seus candidats il·lecs. El desconeixement públic dels homes presentats a la seva manca d'imatge va obligar a l'estructuració d'una estratègia propagandística encaminada a cercar no tant una identificació del seus caps de files amb les sigles o els símbols dels partits com a una transferència d'imatge que afavorís uns noms que ahir mateix havien nascut com a homes públics. Això, sense que faci judicis de valor, va arribar a ser descarat en el cas de la UDC i del PSOE, que segurs del bon llançament propagandístic dels seus caps ho aprofitaren fins a límits que un no sabia ben bé si havia de votar a Madrid o a Mallorca.

El que va suposar —i suposa— la utilització de símbols i personatges llançats des d'uns mitjans de comu-

nicació centralitzats és ben a la vista. I els primers en pagar les conseqüències foren els partits anomenats d'obediència illenca. Aquest, malgrat una aparent i demagògica igualtat d'oportunitats comunicatives, estaren i estan condemnats a la utilització d'uns mitjans de comunicació secundaris. I això no es contradiu amb el fet de que poguessin utilitzar la TV. Tots sabem que emprar aquest medi en segons quines condicions, pot servir per reforçar als receptors una idea d'indignitat cultural que crec ha tingut molt que veure amb els resultats electorals. Aprofundir en això seria prou interessant ...

Si la dinàmica comunicativa de la campanya electoral posà en inferioritat de condicions les opcions nacionalistes, hi va haver qui, al contrari, se n'aprofità al màxim de l'estructura comunicativa. La campanya començà, malgrat decrets oficials, immediatament després del referendun. Cal insistir de la utilització dels mitjans, especialment TV, per part del que després seria candidat Suarez? Massa temps, massa mitjans i massa poder va tenir el Centre perquè els altres partits poguessin combatre la seva imatge. I no és sols això: la matelxa campanya oficial, teòricament per conscienciar de la importància de les eleccions, connotava massa clarament amb les propostes de la UCD: «medita tu voto», «el mañana se decide hoy» són camps semàntics molt aproximats als que el Centre se n'havia apropiat.

I les ciutats han recobrat el seu primitiu aspecte, la política torna estar en mans dels polítics... Tornarem tenir eleccions (municipals, generals) que guanyaran, una vegada més, els que dominin els canals comunicatius. I cal no oblidar que els mitjans de comunicació dominants sempre han estat en mans de la classe dominant.

J. SUREDA NEGRE

Ja ha sortit la TERCERA EDICIÓ de PLANTES DE LES BALEARS d'ANTONI BONNER

Una magnífica introducció al coneixement de la nostra flora.

També podeu adquirir els primers fascicles de la

FLORA DE MALLORCA

del P. FRANCESC BONAFÈ, M. SS. CC.

**Una gran obra científica, enriquida amb unes 2.000 fotografies,
catàleg exhaustiu de les plantes mallorquines.**

Es venen a totes les llibreries. Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Ciutat.

Política i comunicació

per Jaume Sureda

Hi ha un proverbi xinès que conta com un esclau contestà al seu senyor: «Tu ho pots tot contra jo menys que jo deixi de pensar com vull». El que avui es pugui repetir aquesta afirmació és més que discutible. La capacitat manipulativa per fer assumir informació encaminada a que els «esclaus» pensin el que els «senyors» vulguin és tan desenvolupada, i tan utilitzada, que dona un nou poder per la conformació ideològica de la societat. La violència simbòlica ha assumit així un paper conformador i alienador que no coneix barreres ètiques ni morals. I això no és tan nou com pot parèixer: en cada moment històric aquest mecanisme repressiu ha funcionat a la perfecció; des de les troncs, des de les escoles... quan no des de la mateixa simbologia arquitectònica, s'ha violentat la consciència per què assumissin uns esquemes comportamentals-interpretatius aliats fruit de la ideologia dominant. El que sí és nou és el poder i la força aconseguida per aquest tipus de repressió. Els coneixements dels processos comunicatius i els avenços tecnològics han possibilitat una capacitat inimaginable de condicionament. I aquest condicionament és aplicat a totes les esferes de l'activitat humana. La política també.

Un bon exemple de la utilització d'aquest condicionament el tenim en la festa propagandística de les darreres eleccions. Festa aquesta que ha tingut una importància fonamental en els resultats electorals deguda fonamentalment a la manca de circuits de comunicació política a què ens havien condemnat aquests darrers quaranta anys. És així, —per aquesta manca de comunicació interpersonal i de formació política— que les darreres eleccions han estat eminentment «comercials». I els seus resultats també. És a dir; el conjunt d'activitats comunicatives orientades a crear un estat d'opinió que conduís a la decisió del vot, les fonamentals i decisives, han estat aquelles que han actuat com si es tractàs de vendre un producte. La suggestió, l'emotivitat i la persuasió han pres el lloc a la reflexió. La incidència del que Sampere anomena medis institucionals polítics (mitjans, congressos, conferències, discursos...) i que poden donar una informació molt més racional del contingut de les diverses opcions, ha estat insignificant comparant-los amb els suports publicitaris clàssics (valls, cartells, anuncis) i molt més encara amb els continguts de la tv i els de la premsa. Han estat unes eleccions de dretes on els mitjans propagandístics (incloent aquí els continguts suposadament informatius de premsa i TV que persegueixen la persuasió) han actuat com a nous cacics. Unes eleccions on la imatge persuasiva dels candidats ha significat molt més que els seus programes electorals.

És desesperant, però irrefutable. El fet que el pentinat d'un líder polític pugui tenir més importància que els punts decisius del seu programa demostra més encara la necessitat d'una formació política que doni capacitat de detectar els enganys. Només així podrem deixar de parlar d'eleccions de dretes.

Aquestes eleccions «comercials», dèiem, han tingut com a argument fonamental la imatge dels polítics. Argument que no només ha utilitzat la dreta sinó també l'esquerra (deixant a part el PCE que en els seus

suports publicitaris, per convicció o conveniències, no presentava una alternativa personalista) ha fet seu fins a uns límits contradictoris amb la seva filosofia.

La fabricació d'una bona imatge no s'aconsegueix preocupant-se només de l'estètica sinó, i fonamentalment, associant-se amb situacions agradables i estimades pel futur consumidor-electior. És important —i això ha estat posat de manifest a innombrables estudis— l'estètica: el tipus de vestimenta, el pentinat, la barba, les ulleres... tot això du a connotació amb una idea de personatge que serà més o menys agradable a la massa consumidora i que li condicionarà la seva decisió de vot. Associar tota aquesta «eròtica» a situacions igualment agradables acaba de fabricar la imatge del polític. La utilització del llenguatge, el decorat de les seves intervencions, el sortir de certes situacions... li acaben de donar el seu sex-appeal polític.

En aquesta fabricació d'imatge condicionadora de decisions polítiques s'ha de tenir fonamentalment en compte els mitjans transmissors, els suports utilitzats per fer arribar als receptors aquestes imatges. Mitjans que seran més efectius quan manco aparença tinguin de propagandístics. No podem ara fer referència a tots els vehicles de comunicació política, el que sí voldríem és assenyalar la importància dels continguts suposadament informatius dels mitjans de la fabricació d'aquesta imatge.

Llenguatge i classe social:

aproximació a la problemàtica psico-social de l'evolució del llenguatge infantil en la societat mallorquina (Investigació experimental)

El llenguatge, en general, verbal i no verbal, és quelcom estrictament de caràcter social. És la base de la comunicació; aquest és el fet que possibilita els contactes entre els diversos components d'un grup. Es clar que cada individu dels qui conformen el grup aporta, per si sol, elements modificadors en la tendència comunicativa del grup i en l'expressió material d'aquesta comunicació, tant en el llenguatge verbal com en el gestual.

Malgrat aquesta modificació d'ordre individual, és el grup —transmissor de tot un codi d'expressió— qui marca la pauta normalitzadora exercint, d'aquesta manera, un fort control sobre la comunicació que es dona entre els seus components. En darrer terme, àdhuc la modificació de caire individual ha de ser acceptada i assumida pel grup per tal que prengui cos en el conjunt de la seva realitat comunicativa.

En l'àrea de l'adquisició del llenguatge, el nin no fa res més que assimilar i adaptar-se a les pautes de comunicació que utilitza el grup al qual pertany, en desenrotllar paulatinament el seu pensament. El nin aprèn poc a poc els signes lingüístics i les estructures sintàctiques que els conformen, a partir del model que li ofereixen els subjectes del grup primari a què pertany: la família, la qual, amb més o menys adaptació, és feel reflex de l'estructura comunicativa del grup social on es mou.

El nin porta en si mateix unes capacitats biològiques (aparell fonatori adequat, sistema nerviós molt perfeccionat) i intel·lectuals (pensament lògic, etc.) que li permeten adquirir la funció simbòlica —puix l'adquisició del llenguatge no és altra cosa, en definitiva, que el producte d'una capacitat per a la utilització del símbol, entesa com una capacitat per a saber manejar signes més o menys arbitraris, com a significants d'objectes reals o expressions de situacions o estats d'ànim també amb una base objectiva.

A pesar d'aquestes capacitats biològiques i intel·lectuals del nin, que van sorgint a la par de la maduració física, el grup és determinant per a la real adquisició del codi lingüístic, a través del qual el subjecte es comunicarà amb el grup primari, en una primera fase, i posteriorment amb el grup social.

Com a conseqüència d'aquesta exposició, veim que l'ambient familiar, és a dir, aquell on es fa l'aprenentatge lingüístic, té una importància fonamental, puix de com sigui el model sobre el qual aprèn el nin, dependrà el domini i qualitat que adquirirà del codi lingüístic, i això el condicionarà notablement fins als primers anys d'escolarització.

En aquest punt, serà l'escola la que podrà de nou influir sobre el perfeccionament del llenguatge. En la majoria dels casos, no gensmenys, les institucions socials que, com a conseqüència de la classe social, envolten el nin, l'únic que fan és perpetuar el que la primera institució social, la família, ja havia començat, ja sia transmetent un codi de qualitat, o bé un de pobre, segons els casos.

Foto Sergio

La mare, element social fonamental en les primeres relacions del nin amb el seu entorn, és qui exerceix una influència lingüística més gran sobre el nin. WYATT (Richèlle, 1973, pàg. 86-7) classifica les mares, des d'aquest punt de vista, en tres categories: les que pequen per defecte, les que ho fan per excés i les que se situen en un nivell òptim envers l'infant, per afavorir el seu progrés.

Aquest autor anomena «regressió positiva» el fet que la mare es col·loqui a l'altura del nin, usant amb ell una llengua menys complexa que l'emprada pels adults, però afegeix que la dita regressió cal que vagi acompanyada d'elements correctius i enriquidors, per no caure en una regressió negativa.

La mare de classe mitjana i alta empra la «regressió positiva» molt sovint mentre que, contràriament, la mare de classe baixa «tanca» el circuit de comunicació amb el seu fill, i en lloc de contestar-li amb ampliacions i enriquiment, es limita a respostes afirmatives i negatives breus i a ordres. Obviament el concepte «classe alta»-«classe baixa», a què faig referència, té una base exclusivament cultural i no econòmica.

El comportament de la mare que ajuda l'enriquiment del llenguatge del seu fill no consisteix més que en autèntiques extensions semàntiques i gramaticals: la mare contesta al fill reprenent el seu enunciat al temps que l'enriqueix i el corregeix, però sense sobrecarregar-lo lingüísticament.

La importància fonamental de la mare i de la comunitat lingüística que forma la família sobre l'adquisició del llenguatge, la veim clarament en aquells casos en què, per l'absència dels pares, el nin és portat a institucions públiques com orfanats i hospitals. MacCarthy (Carmichael, 1958) ens mostra com a variades investigacions demostren que aquests nins criats en institucions públiques tenen un desenvolupament lingüístic més retardat.

Això ens duu a la important aportació de les investigacions de Basil Bernstein respecte de la importància de la classe social en l'adquisició del llenguatge (B. Bernstein, 1975). Bernstein, a través de diverses investigacions, mostra com el nin de classe burgesa adquireix un codi **elaborat**, mentre que el de classe baixa es mou sota un model de codi «**restringit**».

En el cas del codi elaborat, el parlant disposa d'una sintaxi complexa i el model d'organització dels elements no pot ser predit amb un grau de possibilitat elevat. En el codi restringit la complexitat és menor i, per tant, el discurs és pot predir amb riscos d'error molt menors.

«En un nivell psicològic, aquests codis es diferencien pel grau de facilitació (codi elaborat) o inhibició (codi restringit) de l'expressió simbòlica de les intencions que estan sota una formalització verbal» (Bernstein, 1975, p. 70).

En tot aquest control social que s'amaga sota cada un dels elements que he anat analitzant, l'escola hi juga un paper importantíssim. En la nostra societat el nin de classe social burgesa i el de la classe obrera van, generalment, a escoles distintes, i això agreuja encara més les diferències. Per empitjorar la situació, els programes de l'ensenyament secundari es munten sobre uns nivells de comprensió analítics, que corresponen al que Piaget anomenaria «operacions formals» i que és el que, segons les investigacions de Bernstein, més s'adiu a la classe mitjana mentre que els escolars de classe baixa tenen una tendència predominant a limitar-se a les «operacions concretes».

També és interessant sobre això mateix un estudi realitzat per Bordieu i Passeron (1970), en què es palesa com l'origen social és un element enormement selectiu en la formació intel·lectual dels joves, la qual cosa reper-

cuteix en llur «capital lingüístic» que, unit a la diferent selectivitat que sofreixen els d'una classe social i els de l'altra, conforma una competència lingüística distinta, rera la qual s'amaga la fonamental injustícia social: el que només una minoria selectíssima de les classes treballadores arriba a participar de la formació intel·lectual, tradicionalment reservada a les classes dominants.

Es científicament necessari comprovar si aquestes hipòtesis, que la psicologia ha confirmat en diverses investigacions, es confirmen en les distintes comunitats o, si contràriament, poden trobar-se excepcions i, a partir d'ací, cercar explicacions científicament vàlides.

Es per això que vaig realitzar una investigació sobre les influències ambientals que pesen damunt el nin en l'adquisició del llenguatge. Un dels apartats del dit estudi es referia específicament a la influència del medi socio-cultural sobre la dita adquisició. En aquesta investigació experimental, realitzada a la Ciutat de Mallorca, es confirmarà plenament la hipòtesi que he exposat des del començament del meu article: Els nins d'ambient familiar i escolar culturalment baix (la professió del pare no exigeix cap títol acadèmic) tenien un llenguatge més pobre que el dels nins de classe social-cultural alta (la professió del pare era de rang universitari).

Les diverses sub-hipòtesis que es confirmaren en la investigació, realitzada sobre 100 nins (50 de classe socio-cultural alta i 50 de classes socio-cultural baixa) i que són fruit de l'anàlisi i quantificació de 100 narracions, són les següents:

Sub-hipòtesi 1: Podem afirmar amb un risc $\alpha = 0,05$ que els subjectes de la classe socio-cultural alta, han escrit, en la situació experimental a què han estat sotmesos (1), una narració significativament més llarga que la dels subjectes de classe socio-cultural baixa.

Sub-hipòtesi 2: Podem afirmar amb risc $\alpha = 0,05$ que els subjectes de classe socio-cultural alta han escrit una narració amb una mitjana significativament superior quant al nombre de verb distintes, que els subjectes de classe socio-cultural baixa.

Sub-hipòtesi 3: Podem afirmar amb un risc $\alpha = 0,10$ que els subjectes de classe socio-cultural alta han escrit una narració que compta amb una proporció d'oracions compostes per subordinació significativament superior a la dels subjectes de classe social baixa.

Podem concloure, doncs, que la variable «classe social», valorada com a tal en els seus casos extrems, és un element conformador en el procés d'adquisició del llenguatge per part del nin. Els codis paternes en la

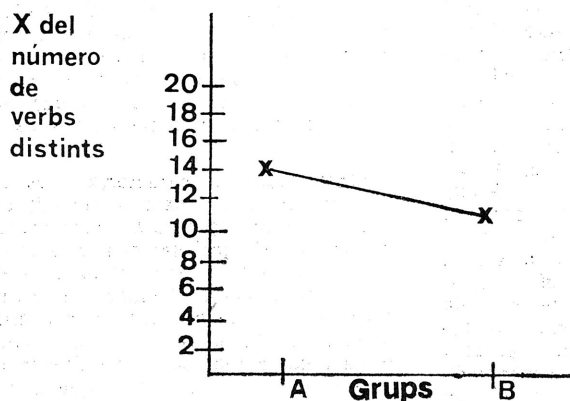
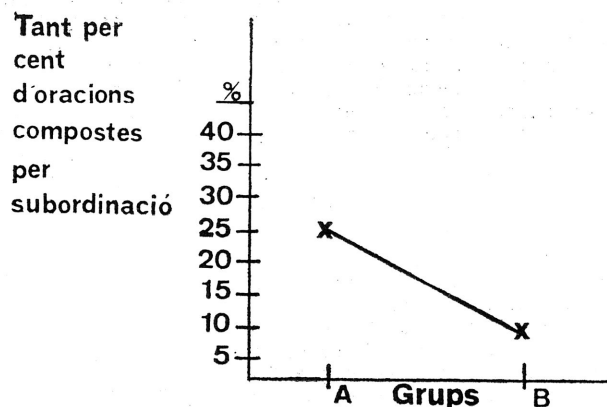
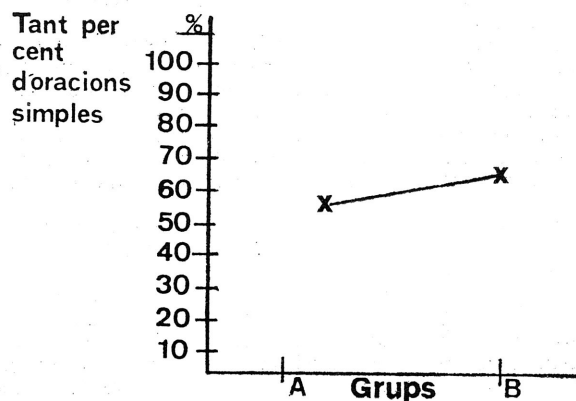
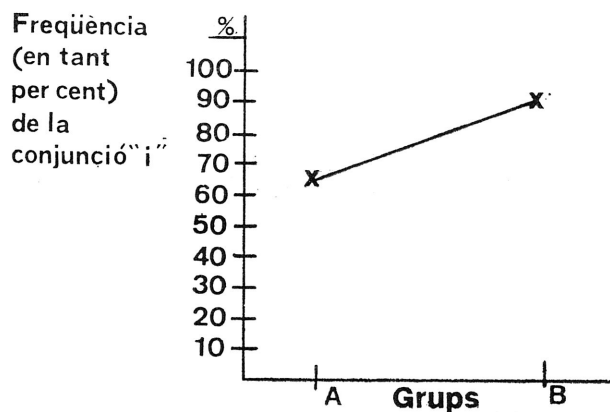
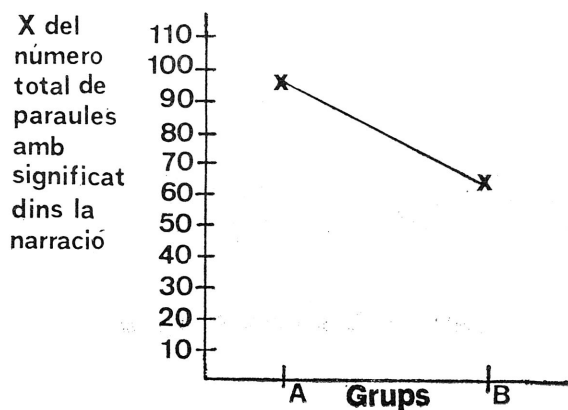
(1) La situació experimental consistia a inventar-se una història de tres parts (passat, present i futur), partint d'una làmina estímul. (Làmina n.º 3: «batalla», del dret projectiu «Les Aventures de Pattenoire»). Es realitzà un fort control de les variables sexe (sols nins), edat (compresos en el subperíode pre-operacional) i intel·ligència (els fou passat el WISC als 100 subjectes).

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Nota.- Grup "A": Classe socio-cultural alta. Grup "B": Classe socio-cultural baixa.

classe socio-cultural alta i baixa són de diferent qualitat, i això repercuteix en el nin, doncs aquest es troba, en el cas de la classe alta, amb un model lingüístic ric (codi elaborat), mentre que el nin de classe baixa ha d'aprendre a partir d'un model més elemental (codi restringit).

Això incideix, en el cas de la meua investigació, en una minva del cabal expressiu dels subjectes de classe social baixa en situacions que requereixen un llenguatge formal (l'experiència ja exposada i l'escola en són dos exemples): Narració més curta, predomini de les oracions simples en detriment de les compostes per subordinació, principalment.

EDUARD RIGO CARRATALÀ

BIBLIOGRAFIA

BERNSTEIN, N.: *Langage et classes sociales: codes socio-linguistiques et contrôle social*. (1975). Les Editions de Minuit. Paris.

BORDIEU, P. y PASSERON, J. C. (1970). *La reproducción. Elementos para una teoría del sistema de enseñanza*. Laia. Barcelona, 1977.

CARMICHAEL. (1968). *Manual de Psicología infantil*. El Ateneo, Barcelona, 1964.

RICHELLE, M. (1971). *La adquisición del lenguaje*. Herder. Barcelona, 1975.

Publicitat i ideologia

per J. Sureda Negre

Les societats modernes mantenen poderoses institucions i tècniques que possibiliten que els grups socials especialitzats utilitzin recursos tècnics (premsa, ràdio, cinema...) per difondre continguts simbòlics entre audiències heterogènies i ampliament disseminades. La relació establerta entre aquets missatges i aquestes audiències és el que s'ha denominat «mass communication».

La interpretació del terme «mass communication» no ha aconseguit unanimitat. Analitzar les traduccions que s'han fet seria interessant i ens donaria una bona informació sobre la posició ideològica de l'autor que l'utilitzàs. Diguem només que se l'ha traduïda per «comunicació massiva», «comunicacions comunitàries», «comunicacions dins les masses», «comunicacions per a les masses», «informació per a les masses», etc. El que sembla clar és que el substantiu abjetivat «mass» ha servit —serveix— no per fer referència a quelcom característic de les masses sinó per les masses. Quelcom que molt difícilment es pot anomenar comunicació i que ha servit per produir un accelerat procés d'alienació i empobriment crític. El fet que els medis utilitzats permetin influències recíproques entre transmissor i receptor no assegura que sia aquesta la utilització que es faci. I no és necessari ser massa bon observador per adonar-se'n que el «feedback» es redueix al nivell mínim. Així es dona la paradoxa que, malgrat les possibilitats tècniques per aconseguir una verdadera comunicació social siguin òptimes, aquesta es tradueix en unes transmissions centralitzades i controlades encaminades a la consecució d'una conducta funcional pel sistema.

Quins efectes, quines funcions tenen els mitjans que possibiliten aquesta mal anomenada comunicació? El fet que al mateix temps que actuen es puguin justificar, els dona la possibilitat d'elaborar sobre les consciències receptores un esquema interpretatiu de la seva funcionalitat, d'acord amb els interessos del grup controlador. Es així com es pensa que els còmics serveixen per entretenir, els

diaris per informar, els anuncis per saber les qualitats dels productes... Aquesta interpretació de la intencionalitat de l'emissor predisposa ja per ella mateixa a una lectura determinada. Lectura que amaga el vertader sentit i la verdadera funcionalitat dels mitjans. És ja una lectura ideològica d'acord amb l'esquema que els mitjans escampen. Pensa que és molt afinada la visió de J. M. Martínez quan afirma que els mitjans són intermediaris tècnics de les relacions socials i que el seu caràcter específic dependrà dels tipus de relacions que s'estableixin en el context social. És així com amb aquests mitjans s'accentuarà i reforçarà la dominació d'una classe. No és només que els continguts d'aquestes informacions estiguin substancialment impregnades d'una molt determinada ideologia. És que amb l'excusa d'entretenir o d'informar es tracta d'imposar una visió del món, un esquema d'interpretació de la realitat. Esquema que és digerit molt més dolçament si es dona dispersat d'unes altres intencions. Exemples de com es desenvolupa aquesta estratègia són bons de trobar. Són ben coneguts els treballs d'Ariel Dorfman i Armand Mattelart sobre còmics americans o el de L. A. Ramirez sobre el còmic femení en llengua castellana. Tots ells demostren com el còmic és presentat com a mirall deformador que contribueix a mantenir la falsa opinió que el que s'hi reflecteix és i ha de ser la realitat. I també és ben coneguda la facilitat humana per utilitzar aquests tipus de miralls per a projectar-hi la seva pròpia realitat. Citem un exemple. A una mostra de 500 cartons dirigides a una emissora i destinades a la famosa «Lucecita» en més d'un 18 % dels casos es produïa una identificació i a més d'un 50 % es demostrava una clara confusió entre la realitat i la ficció. Aquests tipus de processos d'identificació i projecció suposen una estreta relació entre el jo i el no-jo fins arribar a una assimilació del món exterior capaç, des d'aquest moment, de convertir-se en guia del propi comportament. I aquest és l'objectiu de la comunicació per a les masses: guiar-se i interpretar a instàncies dels grups controladors.

LA PROPAGANDA PUBLICITÀRIA

Els models interpretatius que els mateixos medis ofereixen ens diuen que existeix propaganda que intenta moure els ànims des del poder, que «ven» valors espirituals i, per altra banda, publicitat que tracta de moure els ànims per a l'ús d'uns productes. És clar que aquesta subtileza no és més que un model perquè no s'arribi a la funcionalitat ideològica d'això anomenat publicitat. Aquesta, per la consecució de la seva manifestada funcionalitat comercial, no sols utilitza un determinat sistema ideològic, sinó que es transforma en motor actiu d'aquesta mateixa ideologia.

Tota propaganda publicitària (crec que aquest és el millor nom) ha d'argumentar la seva acció en funció d'una sèrie de variables. Les relacions d'aquestes (que es troben entre el producte i l'acte de la compra) poden esquematitzar-se tal com presentem.

Establertes les característiques de la mercaderia es passa a l'estudi del grup objectiu (possibles compradors del producte), grup del qual s'estudien els seus factors econòmics sociològics i psicològics. Segons les característiques del producte i del grup s'estableix la idoneïtat d'un a altre mitjà i de la tècnica. Generalment es recorre a la tendència (aquella que funciona fonamentalment amb reclams emocionals), si bé s'intentarà per tots els mitjans d'enmascarar-la amb una aparent racionalitat. L'elecció d'una o altra tècnica dependrà bàsicament del producte: si es tracta d'una mercaderia amb nul·la o escassa competència i que cobreix una necessitat manifesta, es recorre a la tècnica racional-informativa. En cas contrari es recorre a la tendència. En fer-ho, coneguts els valors psicològics, i sociològics del grup objectiu, s'impregna el producte d'aquests, que, suposadament, estimularan unes necessitats latents de l'individu. Aquests, amb la compra, donarà una satisfacció simbòlica i falsa a les seves «necessitats».

En la lectura d'aquest esquema hem de tenir en compte que la caracterís-

tica més remarcable dels nous missatges propagandístics-publicitaris s'han anat polaritzant en la col·locació a primer terme del factor icònic. Això ha provocat una gran ampliació del camp connotatiu, possibilitant, amb aparences molt més innocents, una capacitat manipulativa ben bé desconeguda. D'aquesta forma, i deixant a part tècniques que malgrat considerades propagandístiques publicitàries no són més que senzills reclams informatius, m'atreviria a dir que la propaganda publicitària no té res de racional ni d'informativa i, lògicament, d'innocent. Malgrat que el sistema del text ho pugui fer creure.

Així, la lectura d'un anunci que ens presenta com a sistema de text «Celebre un gran round con un poco de Beson. Importado de Inglaterra con la firma de...» i com a sistema de la imatge un camp de golf con a fons, i a primer terme uns relleus aparells per a jugar-hi, denota, lògicament, això: un camp de golf i l'instrumental per practicar-ho. Però connota amb el bon gust, el prestigi, la «classe» dels que solen jugar a aquests esports. Bon gust, prestigi, «classe» que l'anunci intenta associar amb el producte i que inconscientment es creu adquirir amb la compra del producte. I això sense que el sistema del text ens presenti apel·lacions d'aquests tipus de forma massa

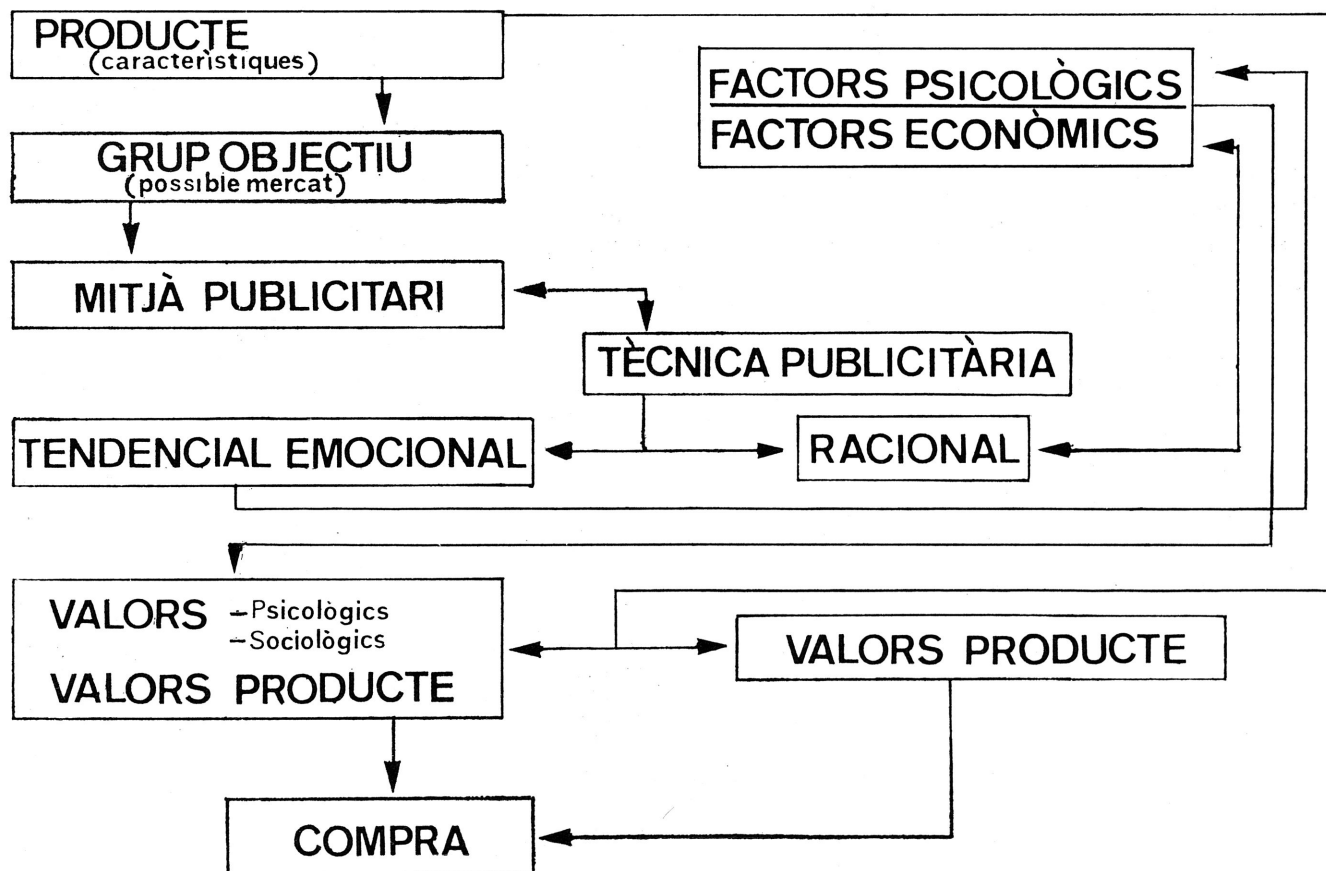
directa. No parlem ja de com tota aquesta imageria és capaç de condicionar el temps lliure, de moldejar situacions, de condicionar el gust, etc.

Pensar, aleshores, que la importància del fet propagandístic publicitari es concentra únicament en la difusió d'aspectes econòmics és d'una ingenuïtat angelical. Els anuncis, els cartells, els spots, ens reflecteixen tota una sèrie de valors, situacions, models... que es transmeten amb els mecanismes de comunicació propagandística. «La publicitat ha de seguir les normes i no intentar res contra corrent»: aquest és el principi bàsic i fonamental que constitueix l'abc dels publicistes i que marca, com a manament, el compromís amb la ideologia dominant. Ací passa com en tots els altres mitjans. L. A. Ramírez, per exemple, quan analitza l'ideal femení presentat en els «tebeos» populars dels anys 40 i 50, demostra com les pautes, les qualitats femenines proposades, van canviant al mateix temps que canvia la situació sociopolítica espanyola. Des del moment en què el còmic, i la propaganda publicitària, s'ha de subordinar no tant a les exigències que existeixen a la població com als interessos dels detectors del poder, des d'aquesta perspectiva deim, tota aquesta imageria constitueix un símptoma. Però des del moment en què actua, sia el

mitjà que sia, es converteix en agent determinant, en model ideològic de primer ordre. I aquesta és la importància sociològica i educativa del fet propagandístic publicitari. Mitjançant la repetició de situacions, de valors, aquests acaben per erigir-se, cada un d'ells, en una norma, en un model de justificació del comportament. Com diu F. Enel: «En un model al qual l'individu s'adaptarà més o menys totalment amb tanta o més facilitat per tal com incideix en les seves profundes aspiracions».

Indubtablement ens enfrontam amb una nova situació en què els mitjans de comunicació per a les masses aconseguixen una eficàcia alienadora fins ara desconeguda. I això, afirmar-ho, no suposa caure dintre d'una ideologia mass-mediològica que defensi la igualtat de tots en l'alienació. No. Els controladors són concrets, molt concrets, i els seus objectius també. Seria prou interessant parlar del control i del món proposicional axiològic que els mitjans possibiliten i ofereixen. I, més encara, de les possibilitats d'utilització d'altres canals de comunicació, l'escola entre ells, per combatre aquests intents. Ho deixam per una altra ocasió.

JAUME SUREDA NEGRE

El sexe: un llenguatge per a la comunicació

per Jaume Oliver Jaume

És nombrosíssima la literatura sobre la realitat del sexe a l'espècie humana i nombrosíssims els aspectes tractats i les metodologies emprades. Hom parla de la revolució sexual als nostres temps, amb uns judicis de valor de caire molt variat, i hom s'escaandalitza que els nostres dies sien plens d'una, diguem-ne, pansexualitat, creient que és aquest el símptoma més eloqüent de la crisi de valors espirituals de la nostra cultura. I d'altra banda, gran part de la societat està, de fet, vivint dins la comercialització del sexe, sense fer-ne massa problema ni objecte de crítica ni anàlisi.

De la sexualitat humana se n'ha fet objecte de repressió o manipulació política, i objecte de sacralització, més o menys traumatitzant, segons les religions i les cultures, i el repàs de la història humana ens demostra que mai el fet sexual s'ha considerat un factor essencial de la dignitat, llibertat i realització de la persona humana, sinó un instint, el més animal, dins l'home i la dona, que s'havia d'amagar, dominar, reprimir o sublimar, però no gaudir com una de les formes més humanes i personals de la pròpia realització.

Hi ha hagut moments dins la història en què s'ha executat algú pel sol fet d'ésser homosexual; altres en què s'ha pensat que l'amor i el matrimoni eren incompatibles; altres en què s'ha cregut que l'únic, o el principal, sentit del sexe era la procreació, i altres, per citar-ne sols una mostra, en què la vivència sexual s'ha condicionat tant per estímuls programats, independentment de les necessitats i de la voluntat dels qui els rebien, que la mateixa vivència sexual quedava totalment trastornada a la mateixa rel.

Què ha passat, i que passa, en relació al sexe, perquè sia, al mateix temps, envoltat de mitificació o d'abjecció, de fort control pels poders polítics o econòmics, i de total confusió pel que fa relació a la interpretació del seu sentit, per part dels propis homes i dones?

Crec que l'estat de la qüestió es podria sintetitzar en aquestes dues causes: per una part el control del sexe per part dels poders polítics o ideològics assegura el control de les persones; i per altra, el condicionament publicitari del comportament se-

xual (que suposa un «consum» de sexe com a estimul) assegura un èxit econòmic considerable i l'esplèndid funcionament de la màquina capitalista. Cal considerar, d'altra banda, la comunitat d'interessos d'aquestes dues causes.

Conseqüència d'això és la vivència sexual amb consciència de pecat (moral o polític) o la vivència sexual despersonalitzada i massificada. Molt llunyana d'aquestes premisses és una antropologia del sexe veritablement humana i enriquidora per la persona. Molt poques vegades el fet sexual és un fet profundament alegre i íntimament feliç.

EL SEXE COM A LLENGUATGE

Sabem que tot llenguatge és un codi de signes que, necessàriament, significa, expressa i comunica qualche cosa. I que és necessari un emissor i un receptor del missatge. I també que «el medi és el missatge». Està estudiada, i molt, la relació i correspondència entre llenguatge i intel·ligència humana; llenguatge i maduració, i llenguatge i personalitat. S'ha dit que, aprendre a parlar, és, en certa manera, aprendre a pensar, i que el pensament humà es nodreix, i s'enriqueix, en gran part, per un component de comunicació-relació.

Aquesta anàlisi del llenguatge és referible al sexe. El sexe és un llenguatge. I gran part dels errors, a nivell teòric o pràctic, provenen del desconeixement d'aquesta realitat.

En primer lloc, està clar que el sexe i la seva vivència és un codi de signes: un moviment, una paraula, un gest, una mirada, un silenci, un gemec, un plor, un desig, una actitud íntima, un contacte físic de qualsevol part del cos humà (no es confongui sexualitat amb genitalitat: la sexualitat és una realitat del cos complet, o millor dit, de tota la persona), etc...

Tots aquests signes signifiquen, expressen i comuniquen qualche cosa: la pròpia persona, i amb total sinceritat i profunditat.

En segon lloc, la pròpia persona significada per aquest codi sexual és també l'emissor del missatge i el receptor, simultàniament, de l'altra persona, que també, i necessàriament, és emissor i receptor. Dues persones es comuniquen, dues persones es comuniquen el seu propi ésser, missatge d'aquesta comunicació.

I en tercer lloc, el medi (el conjunt de signes de la comunicació sexual) és el missatge sexual. Es sobreposen, amb total coincidència de conceptes i de realitats (això és l'orgasme compartit) persona i comunicació personal; entrega de la pròpia persona i acceptació de l'altra; tot això envoltat d'un plaer físic (que no és l'orgasme, sinó una de les seves conseqüències) i psíquic (molt superior al físic) que gratifiquen el comportament sexual a nivell personal, com l'hem descrit.

L'expressió «dona-objecte» i «home-objecte» aclareixen completament una, la més important, de les perversions sexuals: la no consideració de l'altre com una persona.

SEXE I PERSONALITAT

La maduració humana és un procés llarg i complicadíssim. El seu resultat, mai definitiu sinó revisable i provisional, la maduresa, un conjunt complex de circumstàncies i característiques, on, sense cap dubte, hi està inclosa la vivència sexual.

És clar que pot haver-hi buits dins la maduració humana (que amb posterioritat s'omplin o no), però és cosa admesa que són totes les capacitats personals les que van madurant progressivament, amb una forta interacció unes sobre les altres, fins a tal punt que algun o alguns símptomes d'immaduresa a un adult poden ésser suficients per constituir un síndrome d'immaduresa (així, es considera adult immadur un adult que no parli, no camini o no pugui conviure amb els altres).

En el cas de la vivència sexual és extremadament difícil constatar on està la maduresa; el procés de maduració és tan llarg i influeixen tants factors culturals, que hom no s'atreviria a dogmatitzar.

Tant si es parteix de la psico-anàlisi, com de la teràpia de grup, com d'una reflexió antropològica-històrica, s'arriba a la conclusió que l'experiència sexual suposa, i és, relació i comunicació, en el context d'una persona que es relaciona i es comunica. I si aquesta persona, en el conjunt del seu comportament, no sap o no vol relacionar-se o comunicar-se, podrà tenir una vivència sexual adequada?

En el cas del llenguatge, constatarem que les etapes de la maduració són molt diferents unes de les altres, i

que en etapes de maduresa poden coexistir, per circumstàncies especials, formes d'immaduresa. El nin comença amb sons guturals; segueix amb sons silàbics; passa per l'ecolàlia (parlar sol i escoltar-se); té una època imitativa (només parla imitant el que se li diu); comença a construir frases molt curtes, emprant amb excés la primera persona —el jo—; allarga les frases, però sense saber dialogar; poc a poc n'aprèn; i, en un procés encara més llarg, integra el llenguatge oral, l'escrit i el llenguatge de l'expressivitat corporal.

En la maduració del llenguatge sexual, infinitament més complexa, hi trobam etapes que ens recorden les del llenguatge oral. Hi trobam etapes d'absència de vivència sexual (que no són en absolut etapes en les que no es rebin actituds de vivència sexual); etapes de curiositat; de descobriment; d'acceptació, o no, del propi sexe; d'experiències autistes (vivències imaginat ves, masturbació, etc...); d'experiències autistes compartides físicament, però sense comunicació personal (masturbació recíproca, homosexual o heterosexual, etc.); relació sexual incompleta o completa (variadíssima gamma de conjunció dels cosos, amb més o menys comunicació personal, des de qualsevol tipus de prostitució —no només la que pretén compensació econòmica— masculina o femenina, fins a la relació totalment lliure i acceptada, amb amor, homosexual o heterosexual, ja sia dins el context d'institucions (matrimoni, etc...) o fora d'elles. On és la maduresa? On és la realització personal?

Ens guardarem bé de dir-ho. Tan sols es poden assenyalar, i provisionalment, els trets més definitoris del que podríem anomenar infraestructura conceptual de la sexualitat a nivell humà:

1.— La vivència sexual humana té més qualitat —diguem-ho de qualque forma— com més valors personals tinguin els qui la compartesquin.

2.— La comunicació de la pròpia intimitat; la llibertat en què es viu la sexualitat i l'acceptació (amor) de l'altre, defineixen la relació sexual a nivell humà.

3.— Per si mateixes, les circumstàncies que les activitats sexuals es tinguin al si d'institucions, bé sien homosexuals o heterosexuals, no qualifiquen ni desqualifiquen definitivament aquestes activitats (deixam apart completament les qualificacions socials, morals o polítiques, només ens referim a aspectes antropològics).

4.— Tot el que sia muntatge mercantil, de qualsevol tipus, al voltant de la sexualitat humana, que per mitjà d'estímuls —o de sobre-estímuls, com dirien els etòlegs— programats condiciona el comportament individual, és antropològicament erroni i culpable.

5.— La vivència sexual humana és essencialment creativa. Creativa a ni-

vell de comunicació personal i a nivell de formes de realització sexual. També, en segon lloc, és creativa de noves vides humanes, tenint ben en compte que igualment deixarien d'ésser creatius, a nivell humà, els qui mai volguessin lliurement la prolongació del seu amor amb una nova persona, com els qui reproduïssin l'espècie humana de tal manera, que tant per ells com pels seus fills, no quedàs garantitzada pel futur una existència veritablement humana.

6.— La maduresa sexual és fruit d'un aprenentatge, gens fàcil, on és decisiu el sentit que es doni a la realització sexual, que no pot ésser altre que la comunicació interpersonal.

7.—La vivència sexual de cada u està integrada i esponjada de la seva personalitat global, de tal manera que no es pot emetre un judici, social, moral o polític sobre el comportament sexual d'una persona determinada, sense haver analitzat tots els factors, remots i pròxims, de tipus econòmic, cultural, i ambiental, que han configurat la seva personalitat.

COMUNICACIO, SEXE I SOCIETAT

És ja un tòpic l'afirmació de la necessitat ineludible de l'educació sexual als infants i als adolescents (deixam sense analitzar ara les motivacions dels que no la creuen necessària). Però molt freqüentment als llocs on es fa (dissortadament a casa nostra i a la resta de l'Estat espanyol en general es practica encara la tècnica de l'estrucç) es planteja com una informació de tipus intel·lectual o científic (quin error l'encomanar-la als metges!), o com una educació moral (un altre dels errors és la sacralització, a nivell personal o col·lectiu, del sexe, i molt poques vegades es fa com qui es dirigeix als nins i nines per parlar-los d'un fet quotidià, normal i de vida. El més indicat per fer educació sexual és l'adult que visqui la sexualitat amb maduresa i que ho sàpiga explicar amb claretat i senzillesa a les criatures, trametent una vivència joiosa del fet sexual, amb sentit dins la seva vida (amb bona lògica —desmentida massa freqüentment pels fets— els primers educadors de la sexualitat haurien d'ésser els pares).

Però la veritable educació sexual hauria d'ésser feta per tota la societat on els valors de la persona fossin prioritaris on no existís cap diferència per motius sexuals; on no existís la comercialització del sexe, psicològicament nefasta; on els valors veritat i justícia imperassin.

Perquè un dels altres errors ha estat, i és, pretenir l'educació sexual com una illa, enmig d'una general deformació moral personal i col·lectiva. I això, a més d'impossible, és absurd.

Però encara hi ha més, la maduresa sexual l'assoliran els infants i adolescents no pel que sentin o llegeixin, sinó pel que vegin i captin. La

maduresa sexual s'aprèn pel testimoni d'altres que ja la viuen o, almenys, la cerquen. No es tracta de paraules sinó d'actituds, i aquí no hi valen hipocresies ni mentides.

I és que la convivència quotidiana pot ésser enormement enriquidora i educadora. Les persones no som sexuades, necessàriament tenim sexe, i aquesta realitat, de manera conscient o inconscient, trascendeix tota la nostra activitat. El treball de cada dia, les mil activitats que pot desenvolupar qualsevol persona, estan ja empaquetades i enriquides per la nostra personalitat i pel nostre sexe.

És necessari desemascarar la hipocresia sexual social i els puritanismes autoritaris (sovint fruit de personalitats tarades i frustrades). És urgent denunciar qualsevol tipus de muntatge comercial al voltant del sexe (no bàsicament pel que conté de sexe, sinó de comercial) i plantetjar i exigir unes possibilitats de vivència i expressió sexual a nivell humà, amb totes les possibilitats que això comporta per cada persona (i això és el que no vol assimilar una estructura socio-econòmica repressiva).

És necessari retrobar el vertader sentit de les paraules.

És necessària una alliberació de la persona per la vivència sexual, dins una societat més lliure, més sincera i més justa. Una societat més comunicativa i més solidària serà, sens dubte, més madura en el fet sexual i, consegüentment, serà més capaç de produir nous membres madurs, i no monstres o persones tarades i bloquejades en la seva vivència i expressivitat sexual.

Comunicació, premsa local i societat mallorquina

Martí March Cerdà

El paper que la premsa ha jugat en la conquesta de les llibertats democràtiques dins l'Estat Espanyol ha estat, i és en l'actualitat, prou important, malgrat les traves, la repressió, la manca de mitjans, la censura, la monopolització de la informació per part de l'Estat, etc., a les quals ha estat sotmès pel règim franquista.

Una de les moltes conseqüències d'aquesta manca de llibertat de premsa ha estat la inexistència de revistes, periòdics, etc. en galleg, euskera i català. Sols a partir de finals de la dècada dels seixanta es va notar una lleugera tolerància en aquest sentit; tolerància que va arribar l'any pas-

sat a la seva màxima expressió amb la publicació del diari AVUI, primer diari en català des de 1939.

Actualment estam assistint a un vertader «boom» de noves publicacions de tot tipus: polítiques, culturals, sindicals, de sexe, contraculturals, ecologistes, etc. Per altra banda, tenim que els partits polítics comencen a treure a la llum les seves publicacions, encara de poca difusió a no esser dins els nuclis militants.

Però, ¿quin és el panorama de la premsa a Mallorca? La situació no és prou favorable ni optimista. En els tres diaris que se publiquen a Mallorca —**Últim** Hora, **Diario de Ma-**

llorca i Balears— la importància donada al català és mínima, a excepció d'unes pàgines dedicades a temes de tipus cultural. Per altra part el futur del diari de la inexistència «Cadena del Movimiento» és prou incert; fa un parell de mesos va desaparèixer l'únic setmanari de les Illes —**Cort**— per falta de suport econòmic. Però dins aquest panorama no podem deixar d'esmentar la revista **Lluc**, publicada íntegrament en català, que fent un esforç considerable és sempre una esperança.

Però l'anàlisi de la nostra premsa no acaba amb tot el que hem anomenat fins ara. Hem de fer una referència inequívoca a un tipus de premsa

FAJAS **Reina** CORSETERIA
J. Masdeu
Josep Tous Ferrer 1 - Tel. 2160 33 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Focolata amb ensaimades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Fiol, 11

Tel. 2116 53

Ciutat

que roman oblidada i que per una altra part conté unes possibilitats de comunicació realment inexplorades del tot: em referesc a la premsa local dels pobles, dels barris, de les comarques, etc. que d'una forma, la majoria de les vegades anònima, es va publicant a la nostra illa.

Una de les tasques bàsiques que s'han de realitzar, és l'anàlisi del paper que ha jugat aquesta premsa dins els pobles o els barris, quina funció tenien, a quins interessos responien, en funció de quines necessitats se publicaven. Una de les hipòtesis que s'haurien de tenir en compte és que aquestes publicacions responien a una necessitat d'omplir tot un buit cultural i polític, per part generalment de grups de joves. De totes maneres per tal de comprovar la funcionalitat d'aquesta premsa s'haurien d'analitzar els següents aspectes: 1) Fer un inventari de les revistes d'aquest tipus que s'han publicat per any i per poble.

2) Fer una anàlisi de contingut de cada una d'aquestes revistes.

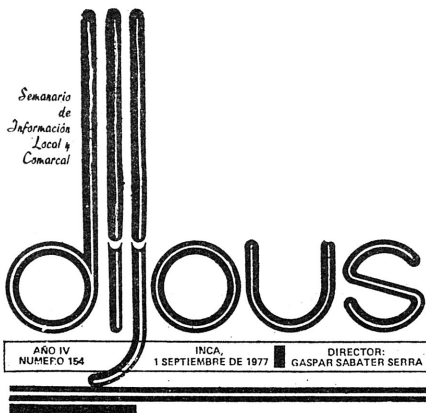
3) Analitzar el context social, temporal, etc. en què sorgeix la revista.

4) Analitzar les característiques de les persones que impulsen aquestes publicacions a nivell d'edat, sexe, nivell cultural, ideològic-polític, etc. Això implicaria també l'anàlisi de l'entitat que possibilita legalment la publicació de la revista.

Els resultats de l'anàlisi de tots aquests aspectes ens donarà com a conclusió el poder saber el vertader paper que aquestes revistes han jugat. A continuació faré una petita exposició d'algunes característiques d'aquesta premsa.

Es difícil precisar el nombre exacte d'aquestes revistes, la seva periodicitat, la continuïtat que puguin tenir, etc. Ni tan sols els responsables de les mateixes podrien donar una resposta fiable i vàlida en aquest aspecte. De totes maneres he pogut constatar l'existència d'una vintena, que a l'actualitat es publiquen. Així i tot aquesta és una xifra provisional subjecta a moltes oscil·lacions. Entre les revistes recollides podem citar les següents: **Felanitx, Vora Mar, Andraitx, Llet d'ametla, Sóller, Perlas y Cuevas, Manacor, Dijous, Bellpuig**, etc. Cada una d'elles presenten unes característiques diferents quant a finançament, aspectes legals, contingut, entitat de la qual depenen, periodicitat, format, impressió, llengua emprada, antiguitat, etc.

Una de les notes que poden en principi definir millor aquesta premsa és la seva efimeritat. A excepció d'algunes publicacions com **Felanitx, Andraitx, Perlas y Cuevas, Sóller, Manacor, Bellpuig**, etc., la majoria són recents. A més cal esmentar les que per tota una sèrie de causes han desaparegut; entre aquestes caldria destacar, **L'auca**, de Pollença; **Es Castell**, de Bunyola, etc.

V O R A M A R

C A D E - PEGUERA

JUNY 1977

Teledub N.º 2.580 Boletín de la red nacional de Teleclubs

BELLPUIG

ARTA

JULIO - AGOSTO 1977
N.º 18 - III EPOCA

nosaltres
CLUB L'ESTEL / CAMPOS

Nostro Poble

AÑO I N.º 3 Boletín informativo del TELE-CLUB COMARCAL DE MANCOR DEL VALLE, N.º 25 76 de la R.N.T. ABRIL 1977

LA VOZ DE
SONGOTLEU

BOLETIN II ASOCIACION DE VECINOS DE SONGOTLEU MAYO. 77

¿Quines són les dificultats d'aquesta premsa? Són diverses i complexes, de les quals sols em referiré a les més importants: En primer lloc tenim les de tipus econòmic i de continuïtat de la revista; efectivament el finançament és el problema més gros d'aquesta premsa per la seva continuïtat i supervivència. Per altra part també hem de destacar les dificultats de tipus legal. El poder dur a terme una publicació comporta tota una sèrie de dificultats que fan abandonar la tasca, si no es té alguna institució que avaluï la revista. Analitzant les distintes revistes podem constatar que la majoria d'elles s'han pogut i es poden fer gràcies als TeleClubs a les Parròquies, a Entitats Culturals, a Associació de Veïnats, etc. Altres dificultats fan referència als equips de redactors, al contingut, a la qualitat, etc. Així quant a la qualitat cal esmentar la mediocritat de les revistes, a excepció d'algunes com **Vora Mar, Bellpuig**, i un etcètera molt petit.

Quant a la llengua que se sol utilitzar s'ha de constatar que la majoria dels articles solen estar escrits en castellà, malgrat que es noti darrerament una tendència a escriure en català.

¿Quines són les possibilitats d'aquesta premsa? La realitat actual està evidentment molt lluny de les possibilitats que aquestes publicacions duen implícitament. De totes maneres jo xifriria la importància d'aquesta premsa en tres punts: 1) Possibilitat de controlar la informació des d'allà on neix, sense estar subjecte a les manipulacions a què està subjecta la informació pels circuits controladors dels mitjans de comunicació de masses. Així es podrien crear unes pròpies xerxes informatives, amb el qual el poble pot controlar, sense intermediaris, tots els fluxes informatius. Les experiències que es realitzen a Itàlia als barris, amb emissores de ràdio, són prou significatives quant al poder controlar la informació des de la base.

2) Possibilitat d'estar més en contacte amb la problemàtica del barri o del poble, cosa que a la premsa regional o estatal no és possible fer. Això possibilita un arrelament més fort al context en què es viu, creant una consciència de comunitat i uns vincles de comunicació entre la gent.

3) Possibilitat que aquesta premsa potenciï els escrits en català, únic camí per poder arribar a la normalització de la nostra llengua i una de les formes per crear consciència de poble.

Amb motiu de les eleccions generals del dia 15 de juny, alguns partits polítics han utilitzat aquesta premsa per fer propaganda, el qual demostra les possibilitats que du implícites. La feina que hi ha per fer no més acaba de començar.

Prensa subterrània 1970-77

per Antoni Gran

A la valenta dona Teresa Nieto, impresora, que tant ha fet per la difusió de les idees.

Intentar fer una petita aproximació a la premsa subterrània editada a les Illes d'aquests darrers temps és d'una dificultat tal que és capaç de fer perdre els ànims al més optimista.

Per començar, la qüestió més greu: com consultar aquest material? L'investigador es troba que no sap a on ni a qui recórrer. Aquesta premsa no es ven a les llibreries ni als quioscs, ni es guarda als arxius dels grups, partits, assosciacions, etc. que l'han possibilitada per raons òbvies. Consultar els col·leccionistes seria una solució però aquests són quasi inexistent i d'un accés no sempre fàcil. Les quatre dades que aquí donam han estat possibles encalçant un i altre i recollint papers d'ací i d'allà.

La premsa subterrània presenta com a trets comuns i constants l'estar realitzada amb unes tècniques d'impressió sovint defectuoses, feta depressa i corrensos, en paper de baixa qualitat. La seva tirada és limitada, la difusió controlada, la distribució molt irregular, canviant adesiara de format. Però el que vertaderament la distingeix d'altres publicacions que també tenen més o manco aquestes característiques és el seu matís de clandestinitat —qüestió delicada certament, perquè certs continguts poden ésser objecte de persecució per a uns i tolerats per a altres, o avui prohibits i demà permesos— i també la seva temàtica comuna: la política i totes les seves repercussions en el món obrer, social, estudiantil, etc. Rares vegades els articles van firmats pels seus autors, el corrent és que tot vagi sense firma o amb pseudònims.

Tant els opuscles com les revistes presenten uns encapçalaments confusos, amb profusió de sigles no sempre conegudes pels no iniciats. A vegades se segueix la tàctica, ja usada per l'Opus, de posar títols i topònims en català i després el contingut exclusivament en castellà, cosa que in-

dueix a confusió; solen anar sense paginació, sense indicació del lloc d'edició, ni la data, ni evidentment el nom de la impremta. Les revistes no sempre van numerades i tenen una periodicitat molt irregular.

Fer una classificació d'aquest material és un poc arriscat.

Ho hem dividit en **literàries i d'humor obreres sòcio-polítiques**

I que em perdonin els bibliòlegs i els mateixos autors si no es troben en el lloc que voldrien. No sempre és fàcil esbrinar a on acaba el polític i comença el laboral per exemple!

La premsa subterrània compleix una funció importantíssima, és un mitjà pel qual es donen a conèixer uns estats d'opinió que pel seu contingut no tenen accés als mitjans de comunicació establerts. Mentre hi hagi qui d'igui el que es pot saber o no, hi haurà mitjans subterrànics d'informació.

La producció localitzada és poca però d'una qualitat poc comuna, tant del contingut com de la impressió i presentació.

Bort havia d'ésser un còmic de publicació periòdica. Uns dramàtics fets (els assassinats de Galeries Preciados) feren que just en sortís un exemplar (desembre, 1976) en homenatge a un dels col·laboradors. Els textos són en català.

Undergroundeylibrecomixs presenta Misterios Misteriosos o la gran mascarada carnavalesca sobre el segrest d'Oriol i **Undergroundeylibrecomickssssss presenta Projecte de Estatutururur per una Santa Autonomia** són obra dels mateixos autors que segueixen la línia que ja havien iniciada amb **Bort**.

El Insolente. Folleto de eruptos y tanteos para la promoción de la impertinencia, just sortí una sola vegada pel setembre de 1976, sembla que

no continuà per motius econòmics. El seu contingut és bastant anarquitzant.

Blanc d'Ou és una originalíssima publicació manuscrita, de tirada —és un dir, ja que les còpies són totes i cada una manuscrites— limitadíssima. En la seva confecció no intervé cap element mecànic, es fan tots i cada un dels exemplars íntegrament a mà. Els textos i les il·lustracions estan a l'avantguarda de la literatura i de la plàstica experimental.

La producció de premsa obrera ha estat certament abundant. Editats pels nombrosos sindicats i seccions de Comissions Obreres tenen com a tema general les reivindicacions laborals. Els sectors més representats a nivell de quantitat de paper imprès són el d'Hosteleria i el de l'Ensenyament.

Alguns opuscles:

— **Bases para la negociación de un acuerdo unitario ante el convenio colectivo de la Hostelería.** Com O. de la Hosteleria. Ciutat de Mallorca, febrer de 1977. Text castellà.

— **Para orientar la discusión de la plataforma reivindicativa en las asambleas de empresa.** Alternativa por el Sindicato Unitario y Democrático de los trabajadores de Hostelería. Mallorca. Sense data.

— **Propuesta. Hacia la organización única de Trabajadores de la Enseñanza.** Sense data.

Publicacions periòdiques:

— **Alternativa** Sindicato Democrático de Enseñanza. Mallorca. N.º 1 (febrer, 1977). 12 p.

— **Alternativa por un Sindicato Unitario y Democrático de los Trabajadores. Hostelería.** Mallorca. Els números localitzats són: octubre 1976, Extra, Documentos de discusión para la Asamblea General 3 y 4 enero 1977, febrero 1977, i un altre de distint format amb la indicació «Hoja informativa n.º 10».

— **Asamblea.** Unión Sindical Obrera. Palma de Mallorca, N.º 1 (octubre 1976), 12 p.

Número 1 de «El Despertar», periòdic de «Alianza Nacional. Comité Regional de Palma. Restauración Democrática» (Guinea Ecuatorial)

— **Autonomia.** Unión Sindical Obrera. Mallorca. (Marzo, 1977). 12 p.

— **Mallorca Obrera.** Periódico por la Unidad y la Autoorganización. N.º 7 (marzo 1977). 8 p.

— **1.º de Mayo.** Boletín Informativo. Revista de los Trabajadores Gispert. (Impress a Ciutat), N.º 0 (mayo 1977), 8 p.

— **Surtidor.** Portavoz de la Federación del Combustible. Comisiones Obreras. Mallorca. N.º 3 (marzo 1977). n.º 4 (extra especial convenio). (marzo 1977), 8 p.

— **Unidad.** Comisiones Obreras. Illes Balears. Sense numerar (octubre 1976, febrer 1977, març-abril 1977). 16 p. Text castellà.

POLITIQUES

En distingim dos grups: la premsa pròpia dels partits polítics i la no di-

rectament lligada a cap partit polític determinat.

Premsa de partits.

Comunistes:

— **L'Alba.** Organ de la Joventut Comunista de les Illes (J.C.I.) n.º 1 no porta ni data ni numeració, n.º (gener 1977). 12 p. Textos en català i castellà.

— **Democràcia Proletària.** Organ del Comité de Direcció Política de les Illes de l'O.I.C.E. N.º 2 (noviembre 1976), 3 (noviembre 1976), 4 (diciembre 1976). A partir del n.º 5 (febrer 1977) canvia el subtítol: Organ d'expressió de la O.I.C. Text normalment castellà.

— **Endavant.** Organ de les Joventuts Comunistes de Menorca. U.J.C.E. 5.º época (1977) sense numerar. Text català i castellà. 10 p.

— **Joventuts d'Esquerra Comunista.** A toda la juventud de Mallorca. Sense data. 18 p. Text castellà.

— **Nostra Paraula.** Organ del Comité de les Illes del Partit Comunista d'Espanya. La decana de les publicacions subterrànies. Presenta una numeració caòtica. Textos en català i castellà.

Socialistes:

— **Branca.** Partit Socialista de les Illes. N.º 0 (novembre 1976), 1 (gener 1977), 2 (febrer 1977), 3 (març 1977).

— Opuscles del Partit Socialista de les Illes:

— **Alternativa econòmica per les illes.** Illes, 25 de maig de 1976. 9 p.

— **El PSI enfront de l'ensenyament.**

— **Per una alternativa socialista a les illes.** Illes, febrer de 1976.

— **Manifest Socialista i Autonomista.** (Subscrit per) Partit Socialista de les Illes, Moviment Socialista de Menorca, Moviment Socialista d'Eivissa i Formentera, Partit Socialista Popular i Grup Demòcrates Independents de Maó.

Premsa no afiliada a cap partit:

— **Nosotros somos el poder. Colectivo Libertario.** Sense data. 30 p.

— **Año Cero.** Organ de las Juventudes Nacional Revolucionarias. CE-DADE. Palma de Mallorca. N.º 0 (1976), 1 (1977). 8-10 p. També tenen editat un opuscle **Libertad para Rudolf Hess**, sense data, 8 p.

— **El Despertar.** Organ Informativo de CORPA, Comité Regional de Palma de la Alianza Nacional de Restauración Democrática de la Guinea Ecuatorial. N.º 1 (1977), 12 p. Una vertadera rarsa per es bibliòfils africanistes.

— **Provisional.** N.º 0 (1976) i 1 (1977). Palma de Mallorca. De tendència anarquista.

SOCIO-POLITIQUES

Dins aquest grup, hi he classificat la premsa no exclusivament política ni obrera.

— **Las Cotorras Alegres.** Organ de Comunicación del Movimiento Feminista Independiente. Palma de Mallorca. N.º 1 (enero 1977) 16 p. Aquest únic número s'ha convertit en quelcom mític. Es possiblement la publicació subterrània que més rebombori ha provocat, la que més reportatges sobre la premsa quotidiana ha causat. Sense proposar-s'ho s'ha convertit en una rarsa bibliogràfica, en una petita joia per al col·leccionista.

— **Ni Dios, ni estado ni pnn.** Consideraciones sobre un conflicto gremial y sobre las posibilidades de transformación del medio estudiantil. Impres amb motiu de la vaga de PNN de les Facultats de Ciutat la darrera primavera.

— **Grup Problema Sanitari de Ciutadella.** Segona Assemblea. 1976.

— **Asamblea.** Comisiones y plataformas anticapitalistas de barrios y pueblos de las Islas. N.º 5 (junio 1976). 22 p.

La literatura infantil a les Illes ha estat i és un camp realment poc cultivat. L'obra de creació escrita per als infants resulta ésser per aquestes terres un gènere bastant oblidat, fent excepció de la monumental obra de Mn. Alcover amb el seu **Aplec de Rondaies Mallorquines**, les **Rondaies de Menorca** d'Andreu Ferrer (1) i la rondallística de Joan Castelló Guasch (2).

La producció és molt minvada. L'aportació de les Illes a la **Bibliografia Històrica del Libro en Catalán** (3) és insignificant. Aquests darrers anys el panorama no ha millorat gens ni mica. Està ben clar que els literats no se senten atrets per aquest gènere literari. Escriure contes, novel·les rondaies, poesies per ésser llegides pels petits lectors, sembla que no interessa a ningú.

Tampoc es troba cap precedent important. Tan sols la petita aventura editorial d'Andreu Ferrer i Ginard que a la seva impremta d'Artà publicà una col·leccioneta d'obres per als infants: unes rondaies de Mn. Alcover, **Sa bossa buida i es canyem. Tres allotes fines** (4), que més tard s'inclogueren dins el seu **Aplec**, una traducció d'un conte de Jakob Ludwig Grimm **En Joannet de la Sort** (5) i dues rondaies originals seves **S'animalet verd** (6) i **Els tres allots sabuts de Son Talent** (7).

Poc abans de la guerra N'Aina de Villalonga Zaydin de Morey publica unes **Rectificacions Infantils** (8). I hem d'esperar a 1959 per poder localitzar dues rondaies, la de Bartomeu Fiol **De com Mestre Joan Pipa la va perdre** (9) i la de G. Fuster **Història de dues melles. Una rondaia per a nins** (10). L'any 1965 apareix en el mercat el número 1 de la Col·lecció «El Cabdell» **Na Verda Verdeta** (11) de Na Menchu Echeto de Barceló, una adaptació d'un conte basc per als nins **més petits amb dibuixos** d'Albert Reig que constitueix, al meu entendre, una joia literària; té el gran encert entre altres coses de provocar la riulla pura dels petitons. Anys més tard la menorquina Pilar Benejam treu **Si bufa es vent...** (12) amb il·lustracions de Fina Rifà i amb un marcat contingut didàctic.

Una aproximació a la literatura infantil a les Illes

Il·lustració de «Na Verda Verdeta» (1965)

Per primera vegada un mallorquí aconseguí el Premi Folch i Torres, 1975. En Biel Janer Manila ho féu amb **El rei Gaspar** (13), que recentment ha aconseguit en la seva primera edició en català la distinció **Libro de Interés Nacional**.

Si la producció de literatura infantil de creació és mínima també podem dir el mateix de les antologies dels

autors clàssics mallorquins per a ús dels infants.

El pedagog Joan Capó va fer unes **Flors de Mallorca. Antologia de poemes mallorquins** (14) per usar a les escoles. L'any 1954 apareixen unes **Poesies. Selecció per als infants** de Miquel Costa i Llobera (15). Amb una actitud exemplar mai prou lloada l'Ajuntament de Lluçmajor, que es distingeix per un amor poc comú per a les publicacions de caire local, edità una **Selecció de poemes de Maria Antònia Salvà per a ús dels nins de les escoles de Lluçmajor** (16). Exemple que l'Obra Cultural Balear amb l'ajut de la Caixa de Pensions ha continuat amb l'edició d'unes **Narracions** de Salvador Galmés (17) i una **Antologia** de Joan Alcover (18). Tots esperam que aquesta col·lecció continuï pel mateix camí. En ocasions les nostres illes han estat tema d'inspiració per als autors de llibres infantils. Una petita mostra són **Mon château des Baléares** de Saint-Marcoux (19) i **Catalina de Mallorca**, un deliciós llibret troquelat (20), i **Angel en la luna** de Jaime Ferran a on l'acció transcorre a Mallorca (21).

JAUME GARRIGA

(1) Impremta Vda. de Salvador Fàbregues, Ciutadella, 1914.

(2) **Rondaies eivissenques**, Imp. Suc. d'En F. Ferrer, Palma, 1953; **Rondaies d'Eivissa**, Ed. Moll, Palma, 1955; **Rondaies i contes d'Eivissa**, Imp. Alfa, Palma, 1961; **Rondaies eivissenques de quan el Bon Jesús anava pel món**, Imp. Alfa, Palma, 1974; **Rondaies de Formentera**, Imp. Alfa, Palma, 1976 i **Rondaies eivissenques i contes de sa majora**, Imp. Alfa, Palma, 1976.

(3) De Teresa Rovira i M.^a del Carme Ribé. Associació Nacional de Bibliotecaris.

(4) Archiveros y Arqueólogos, Madrid, 1972.

(5) Tipografia Catòlica Andreu Ferrer, Artà, 1926.

(6) Tipografia Andreu Ferrer, Artà, s.d.
(7) Tipografia Andreu Ferrer, Artà, 1926.

(8) Tipografia Andreu Ferrer, Artà, 1927.

(9) Impremta Politécnica, Palma, 1936.

(10) Nova Acció Editora, Palma, 1959.

(11) Impremta Mn. Alcover, Palma, 1959.

(12) Editorial Daedalus, Palma, 1965.

(13) Editorial La Galera, Barcelona, 1969.

(14) Editorial La Galera, Barcelona, 1975. També hi ha una edició castellana del mateix any.

(15) Imp. La Esperanza, Palma, 1932.

(16) Gràfiques Miramar, Palma, 1954.

(17) Ajuntament de Lluçmajor, 1966.

(18) Obra cultural Balear, Palma, 1976.

(19) Obra Cultural Balear, Palma, 1976.

(20) Hachette, Paris, 1973.

(21) Colección Niños de España, 7. Ed. Mateu, Barcelona, s.d.

(22) Doncel, Madrid, 1976.

Jaume Bover

Les revistes escolars (1970-77)

Les publicacions periòdiques de caràcter educatiu a les Illes tenen una petita història que està per fer. (1)

Es en els anys trenta quan sorgeix un nou tipus de revista escolar. Està redactada, impresa, cosida, il·lustrada i distribuïda pels mateixos escolars i dedicada a l'intercanvi amb altres revistes. N'és màxim exponent sense cap dubte la revista **Consell** (1933-1939) que es feia a l'Escola Nacional de Consell sota la direcció del mestre D. Miquel Deyà i Palerm.

En aquests darrers anys setanta és quan comencen a proliferar aquests tipus de publicacions gràcies a les facilitats de les tècniques d'impressió que a poc a poc van arribant a les escoles.

La revista pensada pels mestres o escrita a vegades en gran part per ells mateixos va desapareixent.

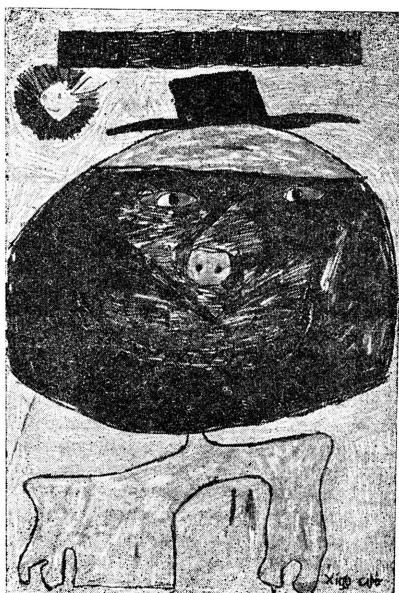
Sembla que els mestres es reserven les ganes d'escriure per a les circulars o butlletins destinats als pares dels alumnes.

La revista escolar és un material molt fugisser, d'una consulta difícilíssima, ja que no arriba a les biblioteques. (2) Per altra part la seva tirada és mínima i la distribució limitada. A vegades succeeix que ni les mateixes escoles conserven les col·leccions completes.

Com a element bibliogràfic presenten sovint serioses llacunes: s'obliden d'indicar la data, solen anar sense paginar, la numeració —quan en tenen— va així com va, i qualcuna fins i tot no porta a vegades el nom de l'escola a on es fa. Tot fa veure les mans infantils i inexpertes que l'han confeccionada.

La vida d'una revista escolar depèn normalment del temps en què el mestre o equip de mestres regentin l'escola. Quan el mestre que impulsa aquestes activitats es canvia d'escola, la revista està sentenciada a mort.

L'edat dels redactors oscil·la moltíssim. Va des del quasi parvulet de **El Bolígrafo** (CIDE, Ciutat, 1971) fins als joves de BUP d'**Informació i Comunicació** (Sóller, 1976). El contingut és variat. Des de l'esquema clàssic (editorial, seccions fixes, esports, humor, etc.) fins a les més anàrquiques. En unes es nota un poc massa la mà

del mestre i en altres es veu un planteig d'autogestió. Són en definitiva una mostra del què i del com es fan les coses a l'escola.

Se solen fer com una activitat més d'expressió escrita i plàstica. Pens que no s'hauria d'oblidar tant l'intercanvi, font de noves experiències i bons estímuls.

EL CAS INSOLIT DE DEIA

L'escola de Deià és per molts de factors que ara no és l'hora d'explicitar un cas extraordinari.

Els cursos de 1974 a 1976 acollia, com totes les escoles unitàries, al·lots de 6 a 14 anys. Aquests són els autors d'una revista fascinant **La Bona Vista**, mirall fidedigne d'unes experiències i realitzacions pedagògiques d'una qualitat avui molt difícil de trobar. Per raons administratives l'escola s'ha quedat sense els al·lots grans i s'ha convertit en mixta. El grupet d'alumnes actual de 6 a 9 anys imprimeix **Sa Barrera Rompuda**.

Els textos lliures, en català i castellà, d'aquestes revistes, presenten un

grau màxim, quasi inassolible de creativitat, de re-creació del llenguatge, de la imaginació més calenta, de la poesia més pura, formant un preciós compendi d'exercicis de rara perfecció d'experimentacions lingüístiques. Les il·lustracions componen un muestrari de les innumbrables possibilitats de tècniques d'impressió que es poden fer a l'escola, de forma artesana, manual i casolana. Cada exemplar inclou dibuixos originals no impresos. La qualitat de les il·lustracions està a l'altura dels textos.

El cas de Deià té continuadors en **Es Siulet** (Escola d'es Convent, Sóller, 1977).

RELACIO DE REVISTES

Una relació de les revistes escolars que han sortit en aquests darrers anys setanta ha d'esser per força molt incompleta per les raons esmentades. Així mateix volem donar constància d'aquelles de les quals n'hem tengut coneixement.

A més de les revistes ja citades hem pogut veure: **Agora** (1971) del Col·legi de Sant Bonaventura de Lluçmajor, **Aula 76** (1976) del Col·legi Nacional Mixte de Lluçmajor, **Ca Nostra** (1975) continuació de l'antic butlletí **Esto Vir** de la Institució Natzaret de Ciutat, **Cavallet** (1971) de l'Institut Tècnic d'E.M. de Felanitx, **Cole** (1972) de La Salle de Manacor, **Diario del alumno** (1977) del Col·legi Sant Salvador d'Artà, **Escola** (1974) del Col·legi Sant Antoni Abat de Son Ferriol, **Galatzó** (1975) de l'Agrupació Escolar Mixta de Puigpunyent i Escola de Galilea, **Jovenalla** (1971) de l'Escola Graduada de Sant Jordi d'Eivissa, **Mistral** (1976) —el primer número de la qual va tenir serioses dificultats de distribució i el segon i darrer va esser segrestat—, del Col·legi Nacional Gabriel Alzamora López de Ciutat, **Es Molí** (1975) del Col·legi Nacional Infante Felipe del Molinar, **Revista CIDE** (1971) de Ciutat, **Teix** (1972) del Col·legi Padre Manjón de Ciutat, **Teix** (1976) de Sóller i **Tots Junts** (1977) del Col·legi Nacional Mixte d'Esporles.

Tenim notícia que a les Escoles d'Alaró, Muro i Santa Maria del Camí també en publiquen però ens ha estat impossible la seva consulta.

(1) A **Escola i Societat a les Illes** (en premsa) de Jaume Oliver s'hi troben molts d'elements per començar-la. També hi figura una àmplia relació de revistes escolars des de 1900.

(2) A la Biblioteca Bartomeu March n'arriben algunes. Pens que a les biblioteques de la Delegació del Ministeri d'Educació, de l'Escola Normal i del Departament de Pedagogia de la Facultat de F.^a i Lletres també les haurien de rebre i conservar.

La latrina o el departament d'imaginació

per Guillem Beltran

«El universo, el trágico universo, no estaba aquí y fuerza era buscarlo en otros lugares».
J. L. Borges. «Mil novecientos veintitantos».

Tal volta sigui veritat el que ens diu Borges, el fet que estiguem en una societat que ens ho vol amagar tot, inclús allò que està més aprop de la nostra naturalesa humana, havent de cercar la nit o els llocs solitaris, lluny de la mirada dels altres, per a poder expressar el que pensam i sentim en el nostre interior, com si fóssim malfactors fugitius de la justícia. No som amos de nosaltres mateixos per dir que aquesta llengua és meua, perquè sempre pensam en les conseqüències negatives que ens pot dur una xerrada que vagi en contra de les normes socio-polítiques establertes, i ens veim impulsats a expressar molts dels nostres sentiments de forma subversiva, sabent amb certesa que el nostre missatge ja mai arribarà al seu destí, sinó que només ressonarà en el cor d'aquella gent encausada en el mateix laberinte nostre. «Panagulis —gran literato griego asesinado por la derecha de su país— dijo un día que el arte sólo es tal si surge del pueblo como un grito, no como una expresión de satisfacción... Quizá sea por esto que uno cree que el día en que todo cambie, el día en que la enseñanza sea gratuita, y los sótanos no sean el mejor refugio ante la embestida de la Policía Armada o aprendamos a defecar con suavidad, quizá ese día nuestra poesía deje de ser un grito y las musas emigren hacia lugares peores... Pero, mientras tanto, los universitarios españoles siguen escribiendo en las paredes, en cuclillas y con las bragas bajadas». **C. Bosch:** «Poetas en el W.C.».

Els excusats de les facultats, instituts i col·legis s'han convertit en vertaderes càtedres de «parides mentals», on cada estudiant hi té accés sense cap tipus d'oposició, perquè tots expressant allò que senten són nombres u de la seva promoció. Els professors que vulguin mesurar objectivament la creativitat real dels seus alumnes que no es fixin en el contingut escrit d'una romàntica redacció sobre la primavera, o sobre el poble de l'al·lot, sinó que es rebaixin a visitar els llocs pestilents del centre on hi trobaran tota la problemàtica dels seus alumnes.

Sé que molta gent que es diu honrada rebutjarà el contingut d'aquest treball, inclús pot ser que li digui revolucionari. No ho és ni molt menys, precisament és l'expressió dels fills d'aquesta «gent honrada», educada en el si d'una societat que sem-

pre ha anat amb mentides, a presentar la realitat d'una forma opaca, amagant allò que per a Freud i per a Aristòtil representa l'essència de l'individu: el sexe i la política; no és d'estranyar doncs que siguin les dues constants primordials en les graffitis.

Les pintades recopilades en el present treball, recollides en els centres universitaris i instituts de Palma, corresponen al curs escolar d'enguany (76-77). Destac això per dues senzilles raons: la primera perquè el curs ha estat molt irregular (vagues de P.N.D. i P.N.N.), i la segona perquè s'ha donat un fet, en teoria, considerable en la política espanyola: les eleccions del 15-J.

Per a facilitar la lectura de les pintades, ha substituït el nom del centre per un nombre, imprès entre parèntesi; i per a no repetir guixades he posat els nombres dels centres respectius sempre i quan es corresponguessin paraula per paraula. La frase «dos pics» o «tres pics», també entre parèntesi, indica que se trata del mateix establiment d'ensenyança. Els centres consultats són els següents:

- **Facultat de Filosofia i Lletres.** Al.lots (1)
- **Facultat de Filosofia i Lletres.** Al.lotes (2)
- **Facultat de Ciències.** Al.lots (3)
- **Facultat de Ciències.** Al.lotes (4)
- **Facultat de Dret.** Al.lots (5)
- **Facultat de Dret.** Al.lotes (6)
- **Escola Normal del Magisteri.** Al.lots (7)
- **Escola Normal del Magisteri.** Al.lotes (8)
- **Escola de Comerç** (9)
- **Institut Ramon Llull.** Al.lots (10)
- **Institut Ramon Llull.** Al.lotes (11)
- **Institut Antoni Maura.** Al.lots (12)
- **Institut Antoni Maura.** Al.lotes (13)
- **Institut Joan Alcover** (14)

LES GRAFFITIS COM A MITJA DE COMUNICACIO

«La comunicació —entendida en su acepción más vasta, como utilización de la mass-media, como comunicación escrita, hablada, cantada, recitada, visual, auditiva, o figurativa— está, sin duda, en la base de

toda nuestra actividad pensante». **Gillo Dorfles.** «Símbolo, comunicación y consumo».

Es ben sabut que tota comunicació implica la transmissió d'un missatge des d'un emissor fins a un receptor a través d'un canal i mitjançant un codi. D'acord amb aquesta afirmació tenim que qui parla o qui escriu és un emissor; qui escolta o llegeix, un receptor. Vegem, doncs, quins són els elements que intervenen en el procés comunicatiu de les pintades en els W.C.:

a) L'emissor serà aquell senyor que, mogut per una necessitat biològica, acudeix a un d'aquests llocs públics i se li ocorre escriure una frase que espontàniament li ha acudit al cervell; és a dir el qui pinta.

b) La codificació del pensament en mots escrits, mallorquins o castellans, constituirà el missatge.

c) Aquesta comunicació d'informació no s'establiria si no hi hagués un canal que conduís la informació des de l'emissor al receptor. El nostre canal és la porta o la paret interior de l'W.C. En el canal molts de pics hi apareixen renous que feien impossible descodificar el missatge.

d) Els codis emprats per a transmetre missatges són l'alfabet castellà o català, de vegades hi ha representacions gràfiques (dibuixos d'escuts de partits polítics o figures humanes nues amb postures un tant pornogràfiques).

e) El receptor és qualsevol estudiant del centre que, també mogut per una necessitat biològica, llegeix la pintada i es converteix en descodificador del missatge.

Els lingüistes, a rel de les aportacions de F. de Saussure, han remarcat excessivament l'aspecte comunicatiu de la llengua, però crec que si ens atenem a la psicologia, una llengua té moltes altres funcions a més de la comunicativa. Just un petit percentatge de la informació produïda per un emissor és usada amb finalitat lingüística com a tal; la resta és usada per altres castes d'informació: identificació de l'emissor, del seu estat físic i emocional, de les seves actituds, de la seva classe social, de la seva educació, etc.

A més d'aquests factors emocionals, socials i d'educació que intervenen a l'hora d'expressar un missatge en forma oral o escrita, n'hi ha d'altres que con-

formen la personalitat de l'emissor i que estan directament relacionats amb el llenguatge: el pensament, la intel·ligència i la imaginació. La importància de la relació entre llenguatge i pensament radica en el descobriment psicològic que el pensament ve a ser un parlar-se a si mateix silenciosament, i que per tant el pensament és anterior i indispensable a l'emissió verbal o escrita. Quant a la intel·ligència és concebuda respecte al llenguatge com a multidimensional, abraçant moltes capacitats i habilitats, tals com l'adaptabilitat, la rapidesa, l'originalitat, i creativitat, la bona memòria, la captació fàcil de relacions i la comprensió de significats. Igualment la relació entre llenguatge i imaginació (pensament creador) és evident. «En el campo del lenguaje se habla igualmente de imaginación para calificar la originalidad de los medios empleados para producir en el lector o en el oyente el efecto que el autor pretende» **J. Delay & P. Pichot** (pàg. 270). Direm que se pot parlar d'imaginació creadora quan un individu, davant un problema determinat, descobreix una solució original, la qual cosa representa una ruptura d'hàbits de pensament.

A l'hora de crear una pintada, com a procés comunicatiu que constitueix, no podem oblidar ni marginar, doncs, aquests tres aspectes de la personalitat de l'emissor. No es tracta d'examinar la perfecció estructural de la frase (la morfo-sintaxi, l'ortografia, etc.), sinó més bé tenir en compte tots aquests aspectes psicològics interrelacionats amb el llenguatge que hem destacat anteriorment. Una experiència de científics nord-americans ens demostra que una frase pot obeir totes les regles gramaticals i no obstant no tenir sentit. Es va programar una màquina perquè escrivís, frases ortogràficament i sintàctica correctes; certament ho va fer però no tenien cap significació objectiva. El resultat fou el següent:

«Pocos dedos caminan con risas cortas el oído no guardará pocos peces, ¿quién es esa rosa que está en esa [casa ciega? Y gráciles y esbeltos, vienen los avio- [nes ciegos, que gustan con malos modos a la rosa saltar es angustioso, arrastrarse era [tierno».

Una màquina.
(Citat per **J. Singh**, pàg. 228).

No podem separar, doncs, el llenguatge del pensament, ni de la intel·ligència, ni de la imaginació; com diu Humty-Dumty (personatge que surt en el conte de L. Caroll «Alicia en el país de las maravillas») «lo que importa —en las palabras— es saber quién es el Amo: si el signo verbal, el Amo actual, la principal defensa de la clase y el orden dominantes o, por el contrario, ese otro símbolo que es la Imagen» **L. Panero**, pàg. 64). Ara bé, en tant que «l'idioma és un sistema conceptual d'origen social, i en aquest títol reflexa l'estructura psicològica del individu del món», com senyalen **P. Delay & P. Pichot** (pàg. 18), tenim

que una de les aportacions de la lingüística a la psicologia és la varietat de visions i concepcions del món, actituds i conductes dels seus usuaris. Això ens du a reconèixer que unes condicions geogràfiques, socials, històriques i econòmiques originen un poble amb el seu llenguatge i la seva cultura, i és aquest llenguatge que ajuda a nacionalitzar la seva gent, car segons s'ha dit «un nom d'un poble és el nom de la seva llengua».

Les experiències pavlovianes també varen demostrar la relació existent entre el llenguatge i la conducta, fet que no podem oblidar en aquest reball: el llenguatge serveix per a efectuar distincions avaluatives de les persones i de les coses; així «bo» i «dolent» es poden associar a diferents persones i coses, originant diferents actituds respecte a elles. Tal seria l'origen dels prejudicis. Hem comprovat com aquests prejudicis queden esborrats a l'hora d'escriure anònimament en un lloc d'aflluència pública. Pareix com si es tractàs d'un món en què l'individu és lliure d'expressar allò que de veres sent sense cap coacció externa ni interna. Tal volta sigui per això que hàgim de cercar la realitat social i antropològica en els excusats, i no mitjançant enquestes, sondejors i/o entrevistes que coarten la llibertat i obliguen a subjectar-se a la norma social establerta, als prejudicis, encara que es facin sota un anonimat.

CLASSIFICACIO I ENUMERACIO DE LES PINTADES

«¿Quién nos rescatará de la serie-dada!». **Julio Cortázar**.

He intentat fer una classificació de les graffitis a partir del seu contingut, segons el que volien expressar. No és que jo sigui gaire amant de fer classificacions, concretament crec que no hauria d'haver establert cap mena de divisió entre les pintades, sinó que s'haurien d'examinar en conjunt. Consider que lo realment científic d'aquest treball hagués estat presentar fotocòpies de les portes a fi de veure, emprant la terminologia de la psicologia de la gestalt, el conjunt i no la suma de les parts, emperò ni els americans ni els russos encara no han inventat una màquina fotocopiadora de materials que no siguin de paper...

Tot i això, he procurat presentar les pintades amb totes les observacions o respostes que es feien a una determinada pintada, la qual cosa fa que a vegades alguna d'aquestes observacions escapí a la classificació que he estandaritzat. Indic amb una fletxeta (↑) la concatenació successiva de respostes a una guixada. Per una altra part he hagut d'ometre molts de dibuixets que donaven una expressió més viva a l'escrit (figures humanes, animals, escuts, etc.).

a) De temàtica sexual: eròtiques-porogràfiques.

Dins aquest apartat hi classific aquelles guixades referides a l'acte sexual i a la masturbació. La grafia d'aquestes pintades

se caracteritza per l'ús de paraules gruixudes i d'eufemismes. Vegeu-ne una mostra:

- Lo millor = la masturbació (dentro de un orden) (1)
- Detrás de una masturbación física Se encuentran largas horas de masturbación mental (1)
- Placer al poder (3)
- No por mucho amanecer se masturba en el paladar de todos (P. I. C. H. U. M.) (3)
- P. F. M. (Partido Folladores Mallorquines) ¡afiliate! (5)
- Y aquí murió don Quijote mientras se hacía una pajita (12)
- Aquí murió Viriato por rascarse el moneato (tres pics) (12)
- Prohibido tocarse el rabito, ¡ejem!
- 24 cm ¡qué pasa!
- ↑
que estás más loco que una chota (12)
- Te hacen cuernos, Tonia, Lolí y Juan (14)

b) De temàtica política.

Les pintades de tipus polític se refereixen principalment a reivindicacions de partit (quasi sempre en forma d'eslògans fets), a l'exaltament o rebuig de tendències (sota els clàssics mots ¡Viva...! ¡Fuera...! que tenen molt a veure amb una forma de propaganda) i a insults descarats contra certes ideologies o partits. Constitueixen la secció més nombrosa. Només en donam una mostra també.

- Llibertat e igualtat de totes les llegendes O.I.C.E. (1)
- Abaix la represió. Legalització partits obrers sense exclusió O.I.C.E. (tres pics) (1)
- Davant tota opresió llibertats nacionals i autogovern de la classe obrera i del poble O.I.C.E. (1)
- Fuera el fascismo, fuera el comunismo, viva la democracia centrista (1)
- Viva la democracia a la europea. El revisionismo será la dictadura del futuro gobierno, acabemos con él (1)
- Nuestros problemas son producidos por el capitalismo. Luchemos contra ellos en asambleas y construyamos la sociedad sin clases (1)
- Cerdos revisionistas, muera el P. C. y Cía. (1)
- Germans! baix la monarquia lluitem per la reconciliació de les classes. ¡Visca el rey! (1)
- Amnistia total, retorn dels exilats. Visca el trancament democràtic cap a un govern provisional. Un membre des P. C. E. (1)
- ¡Visca Mallorca, visca els països catalans! (1)
- ¿Delegarias tus funciones sexuales? ↑
¿quién sabe? tu|— fuera |— no |—bravo Aleshores, no delegates tus necesidades políticas ↑
demagogia (1)
- No a la dictadura comunista (3)
- Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia P. C. E. (3)

— Hijos de puta ¿qué bandera que-réis?, ¿qué tiene que ver la bande-ra con 4 hombres?

‡
La bandera representa a un pueblo no a un régimen ¿enterados? Si no la suportáis las puertas de las fron-teras están abiertas (3)

- Visca la República, cap al socialis-me O. C. E. (Bandera Roja) (5)
- El socialismo sólo se construye con armas, lucha cobarde L. C. R. (5)
- C. O. D. E. M. al poder. Muerte al P. C. E. revisionista y traidor de la clase obrera (5)
- Ni dirigentes, ni dirigidos C. N. T. (5)
- Per la democracia obrera cap al so-cialisme O. I. C. E. (5)
- Guerrilleros Cristo Rey: hijos de pu-ta, asesinos (7)
- Fuerza Nueva ¡viva Blas Piñar! (7)
- Per un moviment pacifista, ecològic i llibertari (7)
- S'única sortida d'Espanya és s'anar-co-sindicalisme C. N. T. (7)
- Viva el anarquismo y la madre que lo parió (8)
- Viva el anarquismo y su fundador (8)
- Visca el franquisme (9)
- Cuando haya elecciones presidencia-les en Rusia, crearé en la demo-cracia que promulgan los comunis-tas de este centro (10)
- El poble armat mai no serà explotat (10)
- Viva Alianza Popular (que son los que pagan más) (12)
- Carlistas unidos, jamás serán vencidos. Viva el P. Carlista y la Auto-gestión (12)
- Xuetas al paredón (12)
- Comando Benito Musolini

‡
los fascistas sois tan brutos que no sabéis escribir MUSSOLINI (12)

- Legalización partidos obreros sin ex-clusión O. I. C. E. (dos pícs)

‡
Desde el momento en que deseáis la legalización sois unos revisionistas, porque intentando legalizar aceptáis las leyes burguesas. «Illegal o legal» ¿para quién? (12)

c) Senfotisme polític.

Molt paral·lela amb l'anterior, però de tipus destructiu amb un humor molt més accentuat. Generalment són de tendència anarca, característica de la gent que «pas-sa de tot» (inclús de passar). Crec que és interessant destacar que el P. C. E. és el partit més al·ludit dins aquest grup senfòtic. Vegeu-ne unes mostres.

- Menys «police» i més putes (A) (1)
- Wartido Comunista

‡
¡burro, no sabes ortografía, aprende! y a base de W. C. la revolución es un hecho (1)

- Spain is different i unagrandeillibre (delegació espanyola a les illes de P. C. E., O. I. C. E., P. S. P., P. S. O. E., ETC.) (1)
- Vota A. P. te dará libertad en lata (3)

— Putas al poder, sus hijos ya están (P. S. I. C. O.) (3)

- Viva el Atlético Baleares, equip des poble. Abajo los bufas barralets del Mallorca. Hazte del Atl. Baleares (5)
- El rojo cabreado no será localizado (10)
- Pueblo acojonado jamás será democratizado (11)
- La pareja del año: Heidi y Marco propugnan la abstención (12)
- J. C. I.: Juventud Cachondista de las Islas (12)

d) Personals.

Se trata de pintades referides a perso-nes del món polític o a personal tant doc-ent com discent del centre. Les referi-des als polítics solen presentar un ca-ràcter senfòtic o de menyspreu, que molt bé podrien incloure's en el punt anterior; mentre que les referides al personal del centre, quasi sempre a professors, solen, a més del senfotisme o menyspreu, reves-tir un insult directe (hijo de puta, ca-brón, etc.). Precisament he omès posar aquestes pintades d'insult, que d'altra banda només n'hi havia a la latrina dels joves de l'Institut Antoni Maura, perquè hi desfilava la majoria del professorat. Heus ací unes mostres:

- Viva Rosa mitín, con destape inclui-do (1)
- El oro de Moscú produce cáncer. ¡Sancho vacúnate! Arias y Fraga di-cen lo mismo que tú como buenos neofascistas que son (1)
- No masclen ous amb caragols, no confundir el atún con el betún ni a Santamaría con la Virgen del Pilar (1)
- ¡Bioquímico, fascista! (3)
- Franco y cierra España (5)

e) Referides a la defecació.

Vaig voler obrir un apartat per aquestes pintades perquè a més de ser bastant nombroses tenien un tret especial que les diferenciava de les anteriors, la seva ri-ma; són les més poètiques. Unes mos-tres:

- Piensa más y cagarás mejor (3)
- Que triste es cagar sin tener en la mano un papel para poderse quitar lo que queda pegado a la piel (7)
- No cagueu: la merda siempre ha ser-vid a Mallorca per fer fems (7)
- Estira la cadena i deixeu com t'agra-daria trobar-lo (7)
- Cagando y legalizando, la revolución se va olvidando (9)
- Caga con gusto, caga con pena, per, animal, tira de la cadena (10)
- Todo lo que se compra en el mer-cado se guisa en la cocina, y se viene a depositar en esta sagrada oficina (10)
- Yo soy yo y mis excrementos (12)

f) Referides a les pintades dels W. C.

Les d'aquesta divisió representen l'ac-titud d'aprovació o desaprovació de les

pintades pel contingut, o per raons d'es-tètica, netedat, civilització, etc. Vet aquí unes mostres:

- Això tan net i buit es un hoy. Em-brutau si vos plau. Gracias.

‡
¡no saps escriure, bort! (1)

- Si en vez de hablar tanto estudiárais más, España iría por mejor camino (12)
- Esta puerta parece una cochina no-vela de esas de Corin Tellado (14)

g) Cites d'autors.

Encara que siguin poc nombroses (tres en total), consider molt importants les graffitis que citen frases d'autors.

- «La democracia es la forma de do-minio burgués». Engels (1)
- «La libertad de los demás prolonga la mía hasta la infinitud». Bakunin (12)
- «Tots els joves tenen un reialme que els espera, la llàstima és que la major part moren a l'exili com els reis». Oscar Wilde (Ara sortirà una pardala diguent que no sap què vol dir, ni qui és Oscar Wilde) (14)

h) Referides al centre i a reivindica-cions estudiantils.

Les reivindicacions estudiantils moltes vegades estan firmades per partits polí-tics, fent de la reivindicació un patrimoni seu.

- Gracias, querido Gobierno, por ese querido don que son los delegados (1)
- Delegados son nuestra mejor cadena

‡
¡tu padre! (1)

- Ensenyança oficial del i en mallorquí a les escoles O. I. C. E. (1)
- Per la central única d'estudiants construïda a partir de les assemblees i basada en la democràcia directa O. I. C. (1) (7)
- Al pueblo le toca un huevo la Uni-versidad. Sabe que en el fondo no puede esperar nada positivo de ella. Jamás defenderá la libertad acadé-mica, en si ser estudiante significa ser antirevolucionario. Y si no, que cualquier profesor se atreva a decir la verdad, ejem. Decano vendido al oro de Estapé. Nada hay más lejos de la revolución que la Universidad perfecta. (1)
- Universitat popular F. S. U. (5)
- Per una escola pública, laica, gratuï-ta i mallorquina (7)
- Por la organización única de todos los estudiantes basada en la unidad y la democracia directa O. U. E. (8)
- No als examens, treballs en equip (8)
- Autoevaluación colectiva (12)
- ¡Solidaridad con los P. N. N. en pa-ro! (12)
- Por los consejos de curso como al-ternativa a los delegados burocráti-cos (12)
- Aprovat general (12)

- Los fascistas y los comunistas hemos de unirnos para luchar contra los profesores autoritarios (12)
- Este instituto es una maldita cárcel impersonal e inhumana

T	T	
¡sí!	dos	a favor (14)
- Por una enseñanza más justa, humana, sin los intereses de los capitalistas. Por la unidad de los estudiantes C. U. T. (Central Unica de Estudiantes) O. I. C. (14)

i) Expressió de sentiments amorosos.

D'aquestes pintades només n'he trobat a un centre femení, a l'institut Joan Alcover; és ben significatiu que la manifestació d'amor cap a una persona aflorin sols entre adolescents femenines. Representen una forma romànticoide de concebre l'amor i molts de pics sembla que es vol fardar del «yo salgo con ...» molt típic de cert sector de gent bé de Ciutat.

- Te amo Toni (14)
- Te amo con locura Juan P. L. C. (14)
- Te odio Juan, ojalá te mueras, no te quiero ver más, vete a la porra (14)
- Que ya no distingo la luna del sol, que no veo en el día, que lloro por la noche ¿eso es no estar enamorada?
T	T	
un huevo	—R:	eso es ser subnormal, tonta, además, y que lo digas, ¡imbécil! (14)
- Que triste es no tener un ser amado, pero más triste es tenerlo y no poder estar a su lado (14)
- Juan, cuanto menos te veo más te quiero

T	
No pienses más en él, ya sale conmigo (14)	

j) De temàtica vària.

En aquesta darrera divisió don cabuda a totes les altres pintades que no encaixaven en cap dels nou apartats anteriors.

- No més assas (1)
- Vivir es no saber porque morir (3)
- Necesito yerba pa fumar YO

T	
pues fuma alfalfa (3)	
- JARAPOSHIA (3)
- Vol.lo una moto

T	
pues que te la compre tu papá (3)	
- Afanem els agitadors magnètics dels laboratoris (P.I.C.H.U.M.) (3)
- ¿Oye (P.I.X.U.M.) B cuando me traerás el haschis? Me estoy muriendo de ganas

T	
No por Dios ya me delatan B menos latín y más deporte. Salud. Menos fardar, tu estás legalizado, yo no; tu eres alienación (3)	
- La miseria es lo único que nos comunica a los hombres (5)
- No hay diferencia entre el matrimonio burgués y la prostitución (5)
- Lo más triste que puede ocurrir es la muerte de un gorrión borracho A (5)

CARACTERISTIQUES DE LES PINTADES

«Lo enteramente demencial, lo reclamo yo como mi patrimonio espiritual». G. Groddeck «El libro del ello» (pàg. 9)

Podem definir, d'una manera general, les pintades com a grafies molt curtes, quasi sempre anònimes o firmades per alguna associació de tipus polític amb caràcter subversiu, emprades per a reivindicar necessitats socials, polítiques i culturals d'una determinada comunitat, o per a manifestar de forma senfòtica la disconformitat amb les normes establertes a qualsevol nivell de la personalitat humana, sexual, moral, ideològic, etc.

Abans que res, una pintada és una «conducta de comunicació», ja que la seva funció és transmetre a un altre individu una informació i contribuir d'aquesta forma a les alteracions socials; a més se desenvolupa a partir de les reaccions directes als estímuls dels mitjà ambient.

Constantment hi trobam una mescla d'humor i d'ironia. S'ha dit que l'humor suposa una destrucció del tu i del jo, mentres que la ironia, com a crítica, tan sols destrueix el tu: «La ironia es la risa del pene en erecció sàdicament, analment sobre-determinada, el Humor es la risa de la castración» L. Panero (pàg. 46). Totes les guixades, mal designades, «anarques» representen una mostra d'humor entesa al modus de Panero, en tant que se desentenen totalment de la realitat. Oposadament, totes les grafies de tipus conformista o reivindicatiu, en tant que critiquen o satiritzen irònicament la realitat, poden ser catalogades d'iròniques. Es més «la ironia es, pues, reformista, el humor la Revolución que instaura, quisiera instaurar, en lugar de la realidad y de cualquier costumbre, mejor o peor, el orden del Caos» L. Panero (pàg. 46).

Representen una estructuració de l'inconscient en forma de llenguatge escrit, ja que el material inconscient té possibilitat d'arribar al conscient mitjançant la imaginació. En certa manera, seguint la terminologia de Freud, seria traduir de forma escrita el contingut latent en manifest, d'una manera molt semblant a les manifestacions de l'inconscient durant el somni. Així com en el somni quan han desaparegut les exigències del món exterior, element que servia a la vegada de motor i de control, els factors pulsionals i afectius passen a ocupar el seu lloc, també des del moment en què l'individu se troba tot sol abandona les reprensions i manifesta impulsos que jamal donaria a conèixer si no se donassin aquestes circumstàncies. Vet aquí el punt comú entre el contingut oníric i el contingut d'una pintada; de la mateixa manera que «el somni és el guardià del dormir» (Freud) el guardià de la pintada és el pany de la porta del wàter i la soledat; per tant la pintada se situa en una illa que transforma el qui escriu en un Robinson Crusoe.

Podem qualificar, així mateix, les pintades d'incorformistes amb la realitat socio-

política-cultural actual, o millor d'utòpiques en l'accepció que J. J. Echeverría dona al terme. «Concebimos la utopía como una dialectización entre el anuncio de un proyecto futuro mejor y la denuncia de lo que hoy le contradice... Se puede pensar, por supuesto hay quienes lo piensan, en la utopía como lo irrealizable. Habría que preguntarse en qué clase de hombre se piensa en ese momento, si se admite o no la novedad real como posibilidad antropológica. E incluso si la utopía cristiana del amor no es la mayor de todas. Sólo pueden ser utópicos los oprimidos, sólo en ellos radica la fuerza de cambio, sólo ellos pueden tener esperanza. Pues el opresor es opresor en la medida que provoca y se beneficia de una situación dominante, por lo cual tiende a mantenerla, no espera otro futuro, quiere perpetuar el presente en sus líneas fundamentales» (pàgs. 19-20).

Algunes pintades tenen un finalitat purament propagandística, de guanyar adeptes a una determinada ideologia o tendència, quasi sempre, política.

El llenguatge de les pintades abusa de les paraules gruixudes i de l'insult directe. Rares vegades se serveix d'eufemismes, sobretot, per a designar els òrgans i les funcions sexuals. Aquest fet també és comparable al contingut obscè (o, segons d'altres, pervers) dels somnis.

A mena de conclusió vull dir que no he volgut comentar les graffitis perquè elles soles són prou clares per a ser enteses per qualsevol lector; a més hem de tenir en compte que les guixades no són una cosa «standard», que no sempre hi haurà les mateixes (ni ho volem), no són com un quadro que cada pic que el miram hi trobam la mateixa figura o panoràmica. Precisament cada estiu hi ha uns senyors encarregats de llevar aquests quadros pintats i de deixar noves teles en blanc a fi que els artistes a partir del mes d'octubre puguin tornar-hi plasmar el seu art.

Es de destacar que els joves són molt més afectats d'adornar els excusats que les al·lotes, tal volta sigui perquè ja que no poden parir naturalment, s'agafen el patrimoni de fer-ho mentalment, o segons afirma Horney «quizá el varón es, en el fondo, inferior, y se resiente de la aptitud fundamental de la hembra para producir niños» (citada per J. E. Orme «Intraducción a la psicología patológica» Ed Moratea, pàg. 93). Es ben significatiu, per exemple, que en els W. C. femenins de l'Institut Antoni Maura i de la Facultat de Dret no n'hi hagi cap ni una, i que en el de la Facultat de Filosofia i Lletres, de Ciències i de l'Institut Ramon Llull tan sols n'apareguin dues o tres. Per ventura, com el «Soberano», les pintades són «cosa de hombres».

Crec que la sociologia, com a estudiós de la societat, del seu comportament, i les ciències de la comunicació i de la informació haurien de tenir ben present aquest fenomen a l'hora d'abordar les seves anàlisis. Es pot comprovar i mesurar, inclús de forma estadística, les preferències de règim polític o els rebuigs de la població estudiantil, les seves reivindicacions

cions de cara a l'ensenyament, cercar els seus líders i els seus enemics, determinar l'àrea dels seus problemes a qualsevol nivell, etc.

En cap moment he pretès que això fos un treball definitiu. Som ben conscient que hauré deixat moltes llacunes, però si crec que pot ser un punt de partida per al qui vulgui aprofundir més en el tema que els excusats no són l'única pissarra de les pintades. Hem de tenir en compte que aquests «poetes» han preferit; sovint trobam a qualsevol paret de la nostra Ciutat frases escrites tortuosament a la ràpida amb pintura-spray. Tampoc, anant a l'extrem opost, he pretès que fos una recopilació d'acudits, ni molt menys, pens que a pesar de no poder esquivar les

riales fresques que estimulen moltes de les pintades, n'hi ha d'altres que com a tema de reflexió ens poden llevar hores de dormir.

GUILLEM BELTRAN

BIBLIOGRAFIA

L. CARROLL. **Matemàtica demente**. Edició de L. Panero. Ed. Tusquets (cuadernos marginales, n.º 45) Barcelona, 1975.
 J. DELAY & P. PICHOT. **Manual de Psicología**. Ed. Toray-Masson⁴. Barcelona, 1974.
 C. BOSCH. **Poetas en el W. C.** Article en la revista «Interviú».
 J. SINGH. **Teoría de la información del lenguaje y de la cibernética**. Alianza ed. Madrid, 1972.
 G. GRODDECK. **El libro del ello**. Ed. Taurus. Madrid, 1973.
 J. J. ECHEVERRÍA. **Escuela y concienciación**. Ed. Zero. Colección Lee y discute. Serie R, n.º 46. Madrid, 1974.

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
 guants
 bosses
 peces de vestit
 i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00
 I N C A

VERJO

s'oli gustós d'abans
 encara es fa avui

'Església nostra

El Centre d'Estudis Teològics de Mallorca

per Manuel Bauçà

1.—CESE, CETEM, Centre d'Estudis.

Els estudis de Teologia no s'han escapat de la formació de paraules noves, que deriven en sigles. CESE va **esser** el primer nom que tingué l'actual Centre d'Estudis Teològics de Mallorca i volia dir: Centre d'Estudis Superiors Eclesiàstics de les Balears.

Però abans de continuar per la semàntica, convé fer història de la Institució.

Des de principis de segle hi havia a Mallorca quatre institucions dedicades a la formació dels candidats al sacerdoci:

- Seminari Diocesà de Mallorca.
- Escolasticat dels Pares Teatins, a Son Espanyolet.
- Seminari Seràfic dels Franciscans, a la Porciúncula.
- Escolasticat dels Missioners dels SS.CC., a Lluç.

Lo propi i lo comú d'aquestes quatre institucions era donar la formació acadèmica i espiritual que s'exigia als qui volien **esser** capellans i frares. Els estudis constaven de tres etapes:

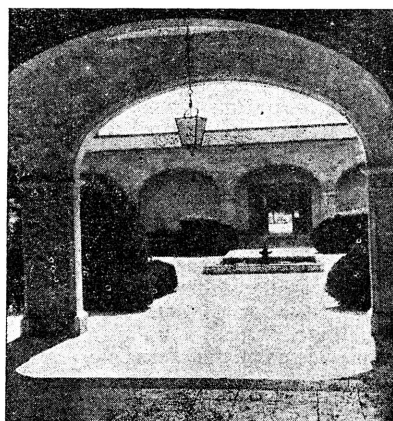
Cinc anys d'humanitats, dedicats principalment al llatí.

Tres anys de filosofia escolàstica.

Quatre o cinc anys de teologia neoescolàstica.

Durant els anys anteriors al Concili Vaticà II i fins als darrers anys 60, totes aquestes quatre institucions tenien alumnes i professors suficients per mantenir vida independent. Però durant els anys 67, 68 i 69 la crisi de vocacions començà a fer-se notar i gairebé obligà a unificar els distints seminaris. En un claustre de professors del Seminari Diocesà del dia 4 de març de 1970 s'acceptà, de part dels professors la creació d'un Centre d'Estudis unificat. El dia 11 de juny de 1970 el Bisbe de Mallorca i els provincials de la TOR (Pares Franciscans) i dels Pares Teatins firmaren el document de creació del Centre d'Estudis Superiors Eclesiàstics de les Balears.

Quan se demanà l'afiliació del CESE a la Facultat de Teologia de Barcelona, la Sagrada Congregació per a la Instrucció Catòlica, dia 10 de gener de 1972, la concedí, però manà el can-

vi de nom: **Centre d'Estudis Teològics de Mallorca (= CETEM).**

Durant els cinc primers cursos el règim del Centre fou col·legial. Formaven el Consell Directiu els delegats dels membres que constituïen el Centre: Diòcesi de Mallorca (Pau Oliver, i després Manuel Bauçà), Província de la TOR (Sebastià Taberner), Província dels Pares Teatins (Antoni Oliver). Més envant s'hi agregaren els Missioners del SS.CC. (Josep Amengual) i la Confer Femenina (Catalina Martí, i després Francisca Martorell).

Degut a dues assemblees plenàries, celebrades a finals del 74 i principis del 75, se canvià la forma de govern, passant de col·legial a individual. D'aquesta manera el dia 27 d'abril de 1975 era designat Director del CETEM En Manuel Bauçà, assistit per un Consell Directiu de quatre professors i dos alumnes.

Durant els cursos d'existència el Centre ha tingut cada any uns 25 professors. Eren sacerdots seculars, religiosos i també hi ha hagut dues religioses.

El nombre d'alumnes de la secció diürna al Seminari Nou i a l'Escola de Teologia de Religioses, secció nocturna, a la Casa de l'Església, ha estat el següent:

ANYS	DIURN	NOCTURN
1970-71	91	51
1971-72	80	57
1972-73	64	70
1973-74	61	33
1974-75	56	15
1975-76	46	33
1976-77	44	82

2.—A la recerca d'unes tasques novelles.

Durant el curs 1976-77 es va anar constatant per part dels responsables del Centre d'Estudis que els pressuposts de la fundació del CETEM havien canviat molt:

— Les entitats, membres del CETEM, segons la resposta a una enquesta del Bisbe de Mallorca, tendien a fer estudiar els seus teòlegs allà on estaven arrelats, i no d'una manera exclusiva al Centre d'Estudis.

— El nombre d'alumnes disminuïa de manera continuada. Les previsions, en aquest sentit, són de tendència minvant. Per exemple el Seminari de Mallorca, que l'any 1963 tenia 87 teòlegs per quatre cursos, aportarà en el curs 77-78 12 teòlegs; en el curs 78-79, uns 7 estudiants.

— L'orientació exclusiva del CETEM cap a la formació teològica dels candidats al sacerdoci s'havia anat transformant en un treball més obert a altres necessitats de la Diòcesi, com durant dos anys han estat les classes de Teologia fetes a diferents pobles.

Aquesta situació de canvi féu que durant el curs passat se plantejà obertament la qüestió del paper que el CETEM havia de tenir dins l'Església mallorquina. Les passes que s'han donat en ordre a aquest aclariment foren tres:

— Proposta del Consell Rector:

Dia 15 de febrer el Bisbe de Mallorca, en nom del Consell Rector, proposà als membres del CETEM la següent finalitat del Centre:

1. Finalitat primordial: la formació humana, filosòfica, teològica i de fe

dels candidats al ministeri sacerdotal o a la vida consagrada en el seguiment dels consells evangèlics.

2. Crear un àmbit i un clima d'estudi i reflexió filosòfica i teològica entre aquells membres de l'Església diocesana, que degut a la seva vocació, preparació i dedicació, estiguin particularment capacitats per a aquesta tasca.

3. Promoure dins tota l'Església Diocesana l'estudi i la reflexió dels temes humans, filosòfics i teològics que puguin interessar segons cada moment.

— Suggestiment del Claustre:

El Claustre de Professors i representants dels alumnes, en dues reunions de 26 de febrer i de 5 de març, elaborà uns suggeriments, com a resposta col·lectiva a l'escrit del Consell Rector, el primer dels quals diu:

El Claustre fa present la necessitat de l'existència d'un Centre Teològic. En Centre hauria de ser una part de l'Església mallorquina, dedicada al servei específic de la Teologia: reflexió, formació i divulgació.

— Reunió del bisbe amb els professors dia 15 de juliol de 1977:

El Bisbe de Mallorca presentà als professors el nou plantejament del Centre:

¿Què i com ha ser el CETEM?

¿Qui n'ha de ser el responsable últim?

¿Quina relació hi ha d'haver entre el CETEM i el Seminari i els altres Centres de formació?

¿Com s'ha d'articular el CETEM dins la realitat a Mallorca?

Hi hagué acord en això:

El CETEM hauria de tenir una quàdruple funció: l'estudi dels propis professors, la formació teològica dels seminaristes, la formació permanent del

clergat i de les religioses, i la divulgació teològica dins el poble.

El nombre dels professors ha de ser més reduït (ara són uns 25). Haurien de pertènixer-hi sols els qui s'hi puguin dedicar plenament.

Deixant a part la modificació de la situació jurídica actual, se va veure la necessitat que el Bisbe de Mallorca en fos el responsable últim.

Sobre la connexió entre el CETEM i els Seminaris de formació se sentí la necessitat de posar una relació tal, que eliminàs les possibles discordàncies i desconexions, i que ajudàs als candidats al sacerdoti a formar-se criteris teològics.

Finalment hi hagué acord en la necessitat d'inscripció del CETEM dins el treball i vida de l'Església diocesana.

3.—Situació present del CETEM.

La situació actual està marcada per un desig: aprofitar l'energia jove (en molts casos ja madura) i teològica que suposen els professors de teologia que, des d'una preparació universitària i des d'una experiència professional dins l'ensenyament teològic, volen ésser útils al món de Mallorca.

Segons un document presentat per un parell de professors a la reunió del 15 de juliol, el CETEM és una institució de l'Església mallorquina que vol complir aquesta doble missió:

— Vol ésser una resposta concreta i especialitzada a un element essencial eclesial: la formació viva i actualitzada dels membres de l'Església, la preparació dels testimonis evangelitzadors, la presència per la paraula dins el món de les idees, cultura, problemes de l'home, del país, etc.

— Vol ésser un ministeri o servei imprescindible, en el qual participa tota l'Església diocesana i que està al

servei de tota aquesta Església, tant per a l'aspecte acadèmic i pastoral de la formació teològica dels qui es preparen per al sacerdoti i la vida religiosa, com per als sacerdots, catequistes, religiosos i religioses, comunitats parroquials, moviments apostòlics. Vol ésser un ministeri que animi teològicament tots els altres ministeris o serveis de l'Església diocesana, mitjançant la reflexió, la formació i la divulgació.

Pel curs 1977-78 s'ha planejat establir la següent sèrie de tasques que, sota l'impuls dels professors responsables, se proposa el CETEM dur a terme:

Classes al Seminari Nou i a la Casa de l'Església.

Formació permanent del Clergat i de les religioses.

Mitjans de comunicació social.

Catecumenat d'adults, sobretot a pobles.

Centres de formació sacerdotal.

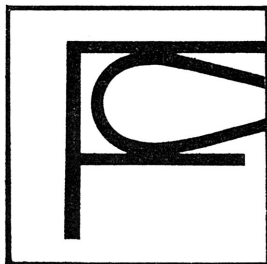
Cultura mallorquina i presència dins l'Universitat.

Seminaris d'estudi per als propis professors.

A l'hora de posar unes darreres paraules a aquesta presentació del CETEM, poden servir aquestes: **Sit finis operis, non finis querendi.** Estam i estiguem oberts a la recerca.

MANUEL BAUÇA

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

CI. Emperatriu Eugènia - 1 - D - teléfons. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

La Fotografia a Mallorca

«Crònica de Tres»

En plena **Civilització de la Imatge** les investigacions culturals autòctones es fan encara amb uns esquemes més propis del vuit-cents que de l'era tecnològica. L'abisme s'enfondeix progressivament entre un poble constantment adroctinat pels mitjans de comunicació de masses i una cultura minoritària elaborada, i consumida, per petits cercles intel·lectuals. Els nostres teòrics de la cultura segueixen atrinxerats dins velles fórmules d'interpretació, inútils ja per comprendre en tota la seva complexitat els temps actuals. Fins quan seguirem confeccionant, inevitablement, repertoris i més repertoris de lletraferits i artistes a l'hora d'oferir un panorama de la cultura a Mallorca? Aquesta òptica reductora, enfocada unilateralment i exclusivament cap als gèneres tradicionals i prestigiosos, ignora de manera absurda els canvis imposats en el terreny cultural per la tecnologia moderna. Ens agradi o no, constatem un fet: Mallorca viu ja immersa dins una cultura de masses que tendeix a assolir proporcions planetàries. Cinema, televisió, cartells, premsa, **comics**... són les màquines que fabriquen mites per a consum dels mallorquins. Volem assolir el control d'uns **mass media** que exerceixen, ara com ara, un paper alienador i, més encara, destructor per a la nostra amenaçada cultura autòctona? Comencem, doncs, per acceptar-los amb tota la seva precisa objectivitat. El nostre investigador haurà de sortir de la seva còmoda torre d'ivori —els gèneres tradicionals ben definits amb els seus estudiosos també ben definits— i explicar-nos el **funcionament precís** dels nous mitjans tecnològics i la seva incidència a la nostra illa.

La civilització de la imatge nasqué amb la generalització de la fotografia. Copsar la imatge de les coses deixà d'esser un quefer lent i artesanal, limitat als pintors que servien els afanys de prestigi de l'aristocràcia.

Els Duran

Josep Duran i Arbós, amb l'esposa i els fills. 1904.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

El retrat fotogràfic fou, al llarg del XIX, un preciós signe de distinció per a la petita burgesia i —a mesura que el cost de la fotografia s'abaratí— ho esdevengué també per a les classes populars. La fotografia, però, construïa imatges úniques, de personatges individualitzats, destinades a conrear el record i la nostàlgia dins les llars. Eren **fotos de família**: algun dia és possible que un investigador arriscat arribi a escriure un acurat assaig de com la fotografia contribuï a reforçar, en el XIX, la institució familiar on imposà un veritable culte a les imatges dels avantpassats!

Quan els avenços tècnics permeten que la fotografia passi de les llars a les pàgines de la premsa, es dona un immens salt qualitatiu: les notícies deixen de ser referències llunyanes i prenen un caràcter essencialment visual. Ja no **ens conten** els diaris la coronació d'una reina, un assassinat polític o una proesa esportiva: la foto ens ho mostra objectivament. Els esdeveniments més insòlits es poden veure mentre prenim una tassa de cafè, els països exòtics comencen a esser-nos familiars. El pas següent serà el cinema: la imatge assoleix primer el moviment, i després el so. I tot el segle

XX no serà altra cosa que l'ascensió de la imatge, un tret definitiu que separa el nostre temps de totes les èpiques passades. La televisió és, ara com ara, l'estadi més decisiu de la civilització de la imatge: diàriament, al racó més amagat de les llars, se'ns dona una visió integral del món, des de la notícia informativa fins al telefilm d'evasió, des del discurs amenaçant al concurs «popular».

El petit racó provincià de Mallorca ha seguit puntualment —no som una illa en aquest terreny— la dinàmica de la civilització de la imatge. Ara bé, i què sabem de tot aquest procés que ha transformat radicalment el concepte que els mallorquins tenen de la realitat. Exceptuant algunes dades anecdòtiques, què podem dir de la nostra fotografia, del nostre cinema, del nostre cartellisme...? Sobre elements tan decisius de la nostra cultura no disposam ja no d'uns estudis seriosos, sinó que ni tan sols tenim la més mínima hipòtesi de treball. El buit només pot ésser subsanat amb una feina riogorosa i solvent, de nivell universitari, en fi. Ara com ara no hem d'esperar que el nostre aparell cultural pugui produir aquests estudis d'urgència: fotografia, cinema, cartellisme, televisió... són ben lluny encara de tenir el lloc que els correspon dins els programes d'estudi que ha de suportar aquest dissortat país.

Els escriptors i artistes gaudeixen a Mallorca d'un relatiu, a vegades remarcable, prestigi. Els mallorquins cultes poden relacionar, sense gaire esforç, alguns noms de lletraferits i gent del món artístic. Però una enquesta sobre quins han estat i són els fotògrafs destacats de Mallorca donaria un resultat descoratjador. La tasca del fotògraf no ha obtingut encara un reconeixement general de categoria artística, equiparable a la munió dels artesans de ploma i pinzell. Què sabem dels Jules Virenque, R. Ribas, Josep Truyols, Amer, Rullan...? Una possible **Història de la Fotografia a Mallorca** haurà de començar per l'estadi més primari i difícil de tota investigació: recopilació de notícies, de materials, de documents. Només quan aquest primer estadi hagi atès un grau relativament satisfactori es podrà passar a l'elaboració, a l'anàlisi, a unes conclusions provisionals amb unes garanties mínimes. Ara com ara, tot està per fer. I cada dia que passa fa més difícil emprendre la tasca urgent: la destrucció dels arxius dels vells fotògrafs progressa de manera alarmant —en alguns casos és ja total— i les dades sobre les seves biografies es van

fent més i més imprecises, si no s'esvaeixen definitivament.

Hem afirmat altres vegades el nostre propòsit de defugir una visió parcial del fenomen artístic. Una formació cultural que ens condiciona implacablement, ens ha fet caure massa sovint dins el parany de reduir l'art a la seva dimensió culta i minoritària. Ens esforçarem per obrir-nos cada cop més envers els gèneres no tradicionals, no prestigiosos. Hem parlat de caricatures, de cartells, de pictocinemes. Ara aspiram a anar oferint una panoràmica —fragmentària, no cal dir-ho— de la fotografia a Mallorca. I ho farem cercant els diversos nivells de la fotografia autòctona perquè, tot i el seu valor molt desigual, estam convençuts que cada vessant de la nostra fotografia implica una peculiar problemàtica sociològica i estètica. És evident que són terrenys coexistents, i ben diferenciats, la llepada foto d'estudi, l'inventari antropològic fet càmera en mà, el testimoniatge directe del fotoperiodisme, l'experimentalisme fotogràfic de signe avantgardista... No renunciarem a presentar cadascuna d'aquestes modalitats perquè, entenem, la fotografia és prou complexa per ésser reduïble només a alguna d'elles.

Hem tengut la primera conversa amb una vella figura —ja quasi supervivència— de la fotografia d'antany: Maria-Antònia Salas i Soler. El nom és poc familiar, fins i tot, pels escassos coneixedors de la fotografia autòctona. Ella, tota modestia, es considera tan sols la vídua d'un excel·lent fotògraf: Joan Duran i Rubí (Ciutat de Mallorca, 1903-1959), un home malaltís i treballador que continuà profitosament les aficions fotogràfiques apreses a casa. El seu pare, Josep Duran i Arbós, fou un curiós personatge que, després d'ésser un pioner del retrat fotogràfic a la Mallorca de fi de segle, emigrà a Cuba d'on no tornà mai.

La feina de Joan Duran i Rubí, transformà Foto Duran es una institució de la Mallorca de postguerra. Arreu de l'illa, i a Ciutat particularment, Duran ha estat la signatura que trobam a una relació immensa de retrats on el repertori familiar es complaïa en idealitzades representacions de cada un dels seus membres: l'avi, el pare, el nuvi, l'infant... i també als **grans moments** de la biografia estereotipada: bateig, comunió, noces... Duran ha estat el fabricant d'un repertori iconogràfic que forneix als antropòlegs de demà un preciós material per entendre una època i els seus mites.

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

ROBERT LLIMÓS

67-77

26 setembre - 15 octubre

L'iniciador: Josep Duran

Joan Duran i Rubí

Parlar només de la meua experiència en el camp de la fotografia no tendria cap sentit. El veritable fotògraf fou el meu marit i, abans, el seu pare: Josep Duran i Arbós. Pertanyia a una acomodada família de Ciutat. Era home culte, aficionat a l'escultura. Al carrer de Sant Nicolau, a un tercer pis sobre Can Bonet, muntà un estudi de fotografia amb llum natural. Es diu que fou un dels primers fotògrafs de Ciutat que es dedicà només a treballar a l'estudi, sense practicar la fotografia ambulante. Però les possibilitats de treball eren aleshores ben limitades, a Mallorca. Per això, cap al 1910, se n'anà a Cuba i es posà a treballar d'enginyer a una mina de Camagüey. Mantenien una sostenuda correspondència amb la família, que havia deixat a Mallorca, i enviava diners per mantenir la casa i l'estudi fotogràfic. Però un dia demanà a la seva esposa, Antònia Rubí, que es traslladàs a Cuba amb els fills, per establir-s'hi tots definitivament. Però ella no accedí, i l'home s'ho prengué tan malament que es deixà d'escriure i es desentengué definitivament de la família. Passaren més de vint anys sense saber-ne res, ni tan sols si era viu o mort. Però després de la guerra civil férem gestions, a través del consolat cubà, per localitzar-lo. Li vaig escriure preguntant-li que tornàs. Però en rebre la carta es trobava ja envellit, malalt i cec. Morí al cap de pocs mesos, a L'Havana. Devia tenir una setantena d'anys.

Quan Josep Duran partí cap a Cuba, deixava a Mallorca la dona i tres fills: Francesca, Miquel i Joan. Poc després de la partida del pare, la família passà a viure al carrer de Sintes, on instal·là l'estudi de fotografia. Hi treballava un empleat —de cognom Gil— i els fills aprengueren l'ofici molt aviat. El major era Miquel —nat a Ciutat l'any 1898— i arribada l'hora de fer el servei militar hagué de marxar a la guerra d'Àfrica. Joan es trobà, doncs, al davant de l'estudi. Era un jove net de salut delicada —havia nat a Ciutat el 3 de desembre de 1903— que havia après les primeres lletres als teatins, però hagué de deixar els estudis a causa d'una lesió de cor. A casa estant, es dedicà a la lectura i a l'aprenentatge de la fotografia a l'estudi familiar. Quan el germà Miquel fou a Àfrica, Joan decidí sortir de Mallorca per practicar un tipus de fotografia no massa conegut a l'illa: el reportatge per a la premsa. Es traslladà a Madrid i entrà a fer feina amb un fotògraf famós: Diego Calvache. Joan rebé aviat l'encàrrec de sortir amb la càmera per copsar els esdeveniments més diversos. Després les fotos apareixien a les revistes més prestigioses de Madrid, a «Estampa» especialment. No cal dir que l'experiència d'aquest tipus de fotografia fou importantíssima per a la seva formació. Alguns anys després retornà a l'illa: volia fer el servei militar a Marina, però fou declarat inútil a causa de la seva lesió de cor.

A Ciutat s'establí definitivament per compte seu com a fotògraf: obrí un estudi a la Porta de Sant Antoni que es deia Foto Goya. Però deixà córrer definitivament els reportatges i només treballava a casa. Aleshores hi havia a Ciutat un fotògraf conegudíssim: Amer, que tenia l'estudi al carrer de Quint. En realitat nomia Ernest Guàrdia, però el nom comercial li venia d'haver-se casat amb una filla del fotògraf català Amer. A Manacor, Amer tenia també un estudi, però com que els dissabtes i diumenges no l'obria, Joan l'hi llogà i les fins de setmana començà a anar a Manacor, a fer retrats. I així el vaig conèixer: a la comunió de la meua germana petita on vengué a fer-nos els retrats.

Vaig néixer a Manacor, el 5 de novembre de 1904. El pare, de Son Servera, fou el fill únic i aviciat d'una família de terratinents. No treballà mai i es limità a viure de les rendes familiars. Una bona finca que tenien a casa seva era Son Caules, dins el terme de Manacor. La mare, també de

Maria-Antònia Salas i Soler

bona família, havia estudiat en el col·legi Mare Alberta: obtengué el títol de mestra i estigué a punt d'aconseguir el de professora de piano. Fins als catorze anys vaig seguir estudis a Manacor, amb les monges de la Caritat. Després ens traslladàrem a Barcelona. L'àvia materna havia quedat vídua, conegué un català molt ric —tenia una fabrica on es treballava l'ivori i molts d'altres béns— i s'hi casà. Esdevengué així una dona de fortuna: es deia que tenia trenta duros diaris de renda! Record que a Torrella de Montgrí posseïa unes finques molt valuoses, amb conreus de cotó i arròs. Ens passava, periòdicament, una certa quantitat de diners. Viví a Barcelona, al carrer Claris, núm. 119, cantonada Rosselló. Després llogà una torre a l'avinguda República Argentina, prop del carrer Clavíngue. Nosaltres havíem passat a viure amb l'àvia a Barcelona i estiejàvem a Portocristo. Vaig conèixer el qui esdevendria el meu marit l'estiu de l'any 1926, a la comunió de la meua germana petita. Ens casàrem ben aviat: el 31 de gener de 1927. Fins aleshores la fotografia m'havia estat absolutament desconeguda.

Un cop casats, anàrem a viure a Ciutat. Vaig començar a ajudar el meu marit a les feines de Foto Goya. La fotografia permetia viure, però amb prou modestia: la meua mare m'hagué d'ajudar ben sovint. La clientela era

molt diversa. En bona part era formada de pagesos que venien a fer-se la foto del casar, dels infants, del vestit regional... Aleshores, a Ciutat, no abundaven gaire els fotògrafs: Amer —en realitat Ernest Guàrdia, com he dit—, Francisco López, Ruljan... És clar que hi havia aficionats que dominaven prou bé la fotografia, com un Josep Vila Coll. Nosaltres empràvem un material no gaire modern: durant anys ens servírem d'una antiga càmera del meu sogre. Seguïem fent retrats amb llum natural, sense focus. Els clixés, de 10 x 15, eren de vidre. Venien dins caps de dotze: a un duro la capsa. Procedien de l'estranger, sovint de la casa Gevaert. Eren fotos directes, no ampliacions, fins al tamany 18 x 24. Preparàvem el revelador nosaltres mateixos, segons les fórmules que indicava el meu marit. Era molt corrent retocar les fotos. I també fer viratges: primer revelàvem la foto en negre, llavors li rebaixàvem el color i a la fi li tornàvem pujar el color però ja en vermell, blau, verd...

L'any 1929, després d'haver nascut el nostre primer fill, ens traslladàrem a viure a Manacor. La meua mare ens hi posà un estudi: Foto Duran. A diverses localitats de l'illa hi havia ja fotògrafs, alguns prou coneguts: Ribot a Manacor, Payeras a Inca... Aquell mateix any s'esdevengué l'Exposició Internacional de Barcelona. El meu marit decidí anar-hi a treballar. Partí cap a Barcelona i entrà a casa d'un fotògraf molt conegut —no record el nom— que tenia l'estudi al carrer Pelayo i que li deien «el fotògraf dels infants». La idea del meu home era —sempre atent a enriquir els seus coneixements de fotografia— perfeccionar més encara el seu ofici i veure l'Exposició. Quan aquesta s'acabà, tornàrem altra volta a Manacor on continuàrem amb el nostre estudi.

El meu marit era secretari d'Esquerra Republicana a Manacor. Quan esclatà la guerra civil, la ciutat patí una repressió fortíssima. Alguns dels nostres amics foren afusellats: per exemple Miquel Duran, un jove intel·ligent

que havia seguit estudis eclesiàstics a Roma. El meu home, òbviament, era mirat com a persona suspecta, però no fou detingut. Abans de començar la guerra havia fet amistat amb Néstor Gallego, un militant falangista. Aquest es portà molt bé i féu gestions que evitaren, en aquells moments delicadíssims, que el meu marit fos afusellat. Però més endavant, ja era l'any 1937, es presentaren sobtadament a casa i li ordenaren que partís immediatament cap a Ciutat.

Em vaig revestir de coratge i, a Ciutat, tornàrem iniciar la nostra tasca de fotògrafs. Llogàrem un piset al carrer del Baratillo i ens posàrem a treballar. La clientela més habitual foren els alemanys i italians que sojornaven aleshores a Mallorca i que volien retratar-se per remetre la fotografia a la família. En acabar la guerra les coses es posaren prou malament: no hi havia feina i el menjar anava racionat. Però no em vaig desanimar i sortírem endavant. Els diumenges anava a Manacor, feia vint o trenta clixés i la mare em donava carn, pa, ous. L'ajuda de la mare ens fou decisiva.

Vivíem en El Terreno, però era massa forà i ens mudàrem a Julián Alvarez. Obrirem una tenda al carrer Sindicat i les coses ens començaren a anar bé. Després s'establí l'obligatorietat del carnet d'identitat: obrirem una tenda al carrer de la Protectora, vora el lloc d'expedició dels carnets. Això ens representà una feinada. Alguns anys després inauguràrem una tenda al carrer dels Oms. Tot això implicà necessàriament l'adquisició de material fotogràfic modern: càmeres —compràrem una Plaubel—, equips d'ampliació... Mentrestant els fills —Josep Maria, Maria Antònia i Maria del Carme— s'havien anat aficionat a la fotografia i prest prengueren part en el negoci familiar. Arribàrem a tenir setze empleats. Amb nosaltres s'han format molts de fotògrafs que més endavant s'han establert per compte seu i s'han fet un nom: Cosme Adrover, Simó Servera, Josep M. Marquès i altres.

El meu marit morí a Ciutat el 12 d'abril de 1959. Havia tengut poc contacte amb els escriptors i artistes mallorquins. Era amic, però, de l'arquitecte Enric Juncosa i Iglésias i del periodista i dibuixant Joaquim M. Domènech i Gil, conegut popularment per Xim. Tenia el meu marit un elevat concepte de la fotografia: la considerava un art equiparable a qualsevol altre. Dins el seu treball tenia un prestigi indiscutit i hom ponderava la qualitat artística dels seus retrats. No participà, però, mai a cap exposició. Considerava la il·luminació el problema fonamental del retrat: calia cercar les tonalitats lluníiques que ressaltassin la personalitat peculiar de cada persona. El retrat, solia dir, és una combinació de tècnica i psicologia. Era costum, en aquella època, ambientar els retrats amb fons simulats. A Foto Goya teníem tres o quatre fons que es pujaven o devallaven talment un teló del teatre. Ara bé, el meu marit era partidari dels fons monocroms: els fons decoratius distreuen l'atenció que ha de centrar-se exclusivament sobre la persona retratada, finalitat única del retrat».

«Crònica de Tres».

El pròxim número d'octubre serà dedicat a Gabriel Alomar, com a participació als actes d'homenatge que li dedicaran els escriptors catalans (10 octubre - 2 novembre)

CAIXA de PENSIONS per a la Vellesa i d'ESTALVIS

**60 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

**Delegació General de Balears:
c/. Colón, 20 - PALMA DE MALLORCA**

**Oficines Centrals:
Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA**

OBRA CULTURAL BALEAR

la lluita del nostre poble
per la seva cultura

Feis-vos-ne soci